

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA

Roman Kníže – plzeňský básník a divadelník

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Lisková

Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Věra Zelenková

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1. června 2016

.....
vlastnoruční podpis

RÁDA BYCH NA TOMTO MÍSTĚ PODĚKOVALA SVÉ VEDOUcí PRÁCE,
PANÍ VĚŘE ZELENKOVÉ ZA CELKOVOU PODPORU A VÁŽENÉ PANÍ
EVĚ WILLIGOVÉ ZA CENNÉ RADY, KTERÉ MI PŘI ZPRACOVÁNÍ TĚTO
PRÁCE NESMÍRNĚ POMOHLY.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD	7
1 PŘEDSTAVENÍ OSOBNOSTI ROMANA KNÍŽETE.....	9
1.1 TALENTOVANÝ SYN TALENTOVANÉHO OTCE	9
1.2 VEČERY POEZIE – SPOLUPRÁCE S UMĚLCI.....	12
1.3 VYDÁVÁNÍ PRVNÍCH SBÍREK.....	16
1.4 ROMAN KNÍŽE A ROZHLAS	17
2 BÁSNÍKOVA TVORBA A INSPIRACE	20
2.1 CHARAKTERISTICKÉ RYSY TVORBY	20
2.2 INSPIRACE.....	30
3 OCENĚNÍ A PLÁNOVANÉ PROJEKTY	39
3.1 AUTOROVA OCENĚNÍ	39
3.2 UVEDENÍ SBÍRKY HOŘCE PRŠÍ.....	39
3.3 DOHOŘELA AMARANTOVÁ SVÍČE	42
ZÁVĚR.....	43
CONCLUSION.....	44
SHRNUTÍ	45
RESUMÉ	46
SEZNAM LITERATURY	47
PŘÍLOHY	I

Ďábel stále s pařátem připraven

Připraven s perem k podpisu.

Obchází krokem voyeurským,

obchází krokem tanečníka,

drobí skořápky sklípkanům.

Ďábel stále s pařátem připraven,

zlatí písmo na náhrobcích,

tanečnici láká na perské zvonce.¹

¹ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 96.

Úvod

S Romanem Knížetem jsem se setkala poprvé před devíti lety, kdy jsme se v prostorách tehdy ještě zdevastované haly nádraží na plzeňském Jižním předměstí sešli s několika vynikajícími muzikanty, abychom společně utvářeli atmosféru večera poezie s názvem O čem jde řeč. Osobní setkání s autorem a jeho blízkými přáteli a spolupracovníky, inspirativní prostor nádraží, spojení triády poezie, hudba, tanec, to vše ve mně zanechalo nesmazatelnou stopu. Mnohokrát později jsem se ještě k této události vracela v osobních vnitřních dialozích či úvahách o podstatě umění. Dalo by se říci, že zmíněná spolupráce velmi ovlivnila moji následnou formulaci životního postoje a náhledu na kulturu.

Skutečné zaujetí Knížetovou poezií se ovšem dostavilo až o tři roky později, kdy jsem, jakožto tanečnická participující na dalším společném projektu s názvem Mezi jedním a druhým deštěm, studovala detailně báseň Syndrom neklidné hlavy, syndrom neklidných nohou, stejně jako celou Knížetovu sbírku Insomnia. Tento útlý vínově červený svazek mne provázel celou řadou měsíců příprav na společný večer poezie, konaný v roce 2010 ve Staré synagoze v Plzni. Stále znovu a znovu jsme se každý sám pro sebe i jako skupina umělců nořili do nezměrných hloubek významů zmíněné jediné básně. Stále více skutečného jsem jejích řádcích nacházela a nahlížela s obdivem na neutuchající pravdivost, a zároveň křehkost, skrytou za každým autentickým slovem. Několikrát jsme se s autorem sešli a hovořili o různých tématech, o hudbě, o polštině, o tanci, ne však příliš o chystaném večeru. Tyhle věci zkrátka nejdu připravit. Vzpomínám si, jak mi jednou během takového posezení vyprávěl o setkání s černým panterem na zaprášené půdě starého domu. Později jsem zjistila, že se toto zvíře objevuje v několika jeho básních. Na dotaz, zda-li se tehdy obrovské šelmy bál, odpověděl: *„Záleží na tom, jaké má oči. Když se na tebe panter podívá a jsou jantarově žluté, všechno je v pořádku. Pokud, ale zezelenají, ... pak skočí.“*

Jako téma bakalářské práce jsem si osobnost Romana Knížete zvolila proto, že jeho jméno zůstává, bohužel, veřejnosti stále spíše neznámé. Přestože jsem se s autorem setkala pouze několikrát, ráda bych svojí prací alespoň částečně přispěla k většímu obeznámení veřejnosti s jeho osobou a k případné inspiraci dalších zájemců o zmíněné téma. Nepochybně existuje mnoho lidí, kteří jsou s jeho životem více svázáni a kteří mohou daleko lépe promluvit o tomto talentovaném básníkovi. Mnozí dokonce předem ochotně přislíbili

svoji spolupráci. Sám autor reagoval na můj návrh sepsání krátké práce slovy: „Proč ne? Něco uděláme.“ Ráda bych, aby se toto „něco“ stalo co možná nejhodnotnějším.

1 PŘEDSTAVENÍ OSOBNOSTI ROMANA KNÍŽETE

1.1 TALENTOVANÝ SYN TALENTOVANÉHO OTCE

Roman Kníže, básník česko-polského původu, se narodil 2. prosince roku 1952 v Opavě. Dětská léta prožil díky herecké kariéře svého otce, vynikajícího herce Jaroslava Knížete, hned v několika městech jako např. Ostrava, Šumperk, Klatovy a Hradec Králové. Otec představoval pro Romana Knížete vždy velký vzor a i v pozdějších dobách, kdy již nebyl mezi živými, hrál významnou roli v autorově životě civilním i uměleckém.

Tento nadaný herec původem z Prostějova narozený rok po první světové válce (4. 2. 1919) nastoupil k divadelní společnosti ve věku dvaceti let. Po konci druhé světové války dostal angažmá ve stálém divadle v Novém Jičíně, odkud však přestoupil na scénu divadla v Českém Těšíně. Právě zde se seznámil se svojí budoucí chotí a oddanou životní oporou Danutou. Následovala angažmá v Opavě, Ostravě, Klatovech, Šumperku, Karlových Varech a Hradci Králové.² Důvodem častých střídání divadelních scén byly údajně problémy s alkoholem, kterými, stejně jako mnoho jiných umělců, Jaroslav Kníže trpěl. I proto tak často měnil angažmá. S ním samozřejmě cestovala i jeho nová rodina.³ O „nové“ rodině zde hovoříme proto, že se jednalo o v pořadí druhý sňatek Jaroslava Knížete. Zvláštností je, že původně znělo jeho jméno Jaroslav Kurfirst. Se vstupem do druhého manželství pak odložil nejen předchozí život, ale také jméno, a do nové životní etapy se rozhodl vykročit pod jménem Kníže. Přestože byl jeho syn Roman vychováván jako jediné dítě, dozvěděl se později o svém bratru žijícím údajně v Německu, kam emigroval. Sourozenci se však fakticky téměř nestýkali.⁴ Navzdory výše uvedeným problémům byl Jaroslav Kníže umělcem velmi uznávaným a zejména v angažmá v Hradci Králové si jej vedení divadla skutečně vážilo.⁵ Na podzim roku 1967 nastupuje do plzeňské činohry (první rolí byla postava Uchovertova v Gogolově *Revozorovi*), kde pak účinkuje dalších šest let, během nichž ztvárnil nespočet vynikajících rolí.⁶ „*Hrál tyrany i laskavé gurmány života, omezence i šibaly.*“⁷ Svým postavám propůjčoval díky hlubokému procítění „*neotřelé rysy a obrovské vnitřní napětí*“⁸.

² KNÍŽE, Jaroslav. *Verše z pohody i z nepohody*. Plzeň: Pro libris, 2009. Ulita, s. 45.

³ Interview s Evou WILLIGOVOU, editorkou sbírky *Hořce prší* a dlouholetou přítelkyní. Plzeň 7. 4. 2016.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž.

⁶ KNÍŽE, Jaroslav. *Verše z pohody i z nepohody*. Plzeň: Pro libris, 2009. Ulita, s. 45.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

Součástí jeho osobitého stylu bylo odkrývání lidských dimenzí jevištních postav s nebývalou pokorou a odpovědností.⁹ O značném osobním kouzlu vypovídají i vzpomínky jeho ženy Danuty, která manželství obětovala vlastní kariéru klavírní virtuózky: „*Pro mne byl Jaroslav bůh. Mnoho lidí mu nerozumělo, protože je přesahoval svým myšlením i cítěním. Postavy nehrál, ale žil. Musel se k nim ovšem protrpět.*“¹⁰ Jaroslav Kníže se ovšem nezabýval pouze herectvím. S nadšením se věnoval překladatelství. Jeho hra, Věčný poutník dedikovaná Františku Krumlovskému, se hrála hned na několika scénách. Psal také básně, povídky a je též autorem novely Judita. Posmrtně vyšel v roce 2009 redukovaný soubor poezie Jaroslava Knížete pod názvem Verše z pohody i z nepohody. Cizí mu nebyl ani smysl pro humor. Jeho snem byla údajně role, kterou by mohl celou odehrát v posteli, což inspirovalo jeho přítelkyni Helenu Albertovou k napsání dramatu Parádní pokoj, v němž měla Jaroslavu Knížeti připadnout role Otce. Bohužel, nikdy si ji nezahrál. Důstojný bard bouřlivě milující život (v tomto ohledu mu byl velmi blízký zmiňovaný František Krumlovský) dokázal neméně důstojně ze života také odejít. Zemřel na infarkt dne 6. června 1973 přímo na jevišti Komorního divadla během generální zkoušky Nezvalových Tří mušketýrů. Při výstupu, v němž jako kapitán de Tréville vítal mezi mušketéry nově příchozího d'Artagnana, klesl uprostřed monologu mrtev do jeho náruče.¹¹ Romanovi bylo tehdy 21 let. Podle názoru své pozdější blízké spolupracovnice Evy Willigové se se smrtí otce nikdy zcela nevyrovnal. Věnoval mu dokonce čtvrtý cyklus sbírky Kabát můj větrný z roku 1979.

Ironií osudu nastoupil mladý Roman Kníže právě roku 1973 do operetního souboru Divadla Josefa Kajetána Tyla v Plzni, v němž působil i jeho otec. Zhruba od téhož roku se také začal dle slov Evy Willigové vážněji věnovat psaní poezie.¹² Dle názoru básníka a dlouholetého přítele Josefa Hrubého však autor začal tvořit básně daleko dříve, než po smrti otce.¹³ Autor sám v jednom z rozhovorů pro Plzeňský deník údajně o počátku své tvorby mluvil následovně: „*To si pamatuji naprosto přesně. Bylo to v únoru roku 1973. Proč?*

⁹ KNÍŽE, Jaroslav. *Verše z pohody i z nepohody*. Plzeň: Pro libris, 2009. Ulita, s. 45.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž.

¹² Interview s Evou WILLIGOVOU, editorkou sbírky Hořce prší a dlouholetou přítelkyní. Plzeň 7. 4. 2016.

¹³ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

Protože to prostě poprvé přišlo (...) Asi tam nebyla žádná konkrétní událost, která by to způsobila. Spíš to bylo rozpoložení. To na události moc nekouká.“¹⁴

Matka Danuta působila jistou dobu jako varhanice v plzeňském kostele sv. Bartoloměje a mezi lety 1972 – 1991 též v divadle J. K. Tyla v nápovědě a světelné inspicí. Poté se však rozhodla plně se věnovat rodině.¹⁵ Vždy syna Romana podporovala a věřila, že z něj bude básník. Její skon 17. 8. roku 2012 ve věku požehnaných 89 let byl pro básníka nevýslovnou ztrátou.¹⁶

Roman Kníže původně toužil po studiu hry na kytaru, na konzervatoř jej však nepřijali. Velmi dobře zpívá, proto později zakotvil v plzeňské operetě. Cesta k tomuto angažmá ovšem nebyla prosta trnů. Po absolvování základního vzdělání se živil jako technická výpomoc v divadle. Až postupem času se dostává k herectví, např. ve skupině paní Klatovské (manželky Jiřího Chmelaře), kde je zaměstnaný mimo jiné společně s Milanem Vlachovským. Plzeňská veřejnost si jej ale spojuje spíše s dlouholetým působením v operetním souboru Divadla J. K. Tyla, kde působil zhruba 30 let. Mezi jeho role patřil např. Alchymista ve hře Golem od Voskovce a Wericha, hrál však také v inscenacích Kytice, Holka nebo kluk, Šakalí léta, Šumař na střeše či Kristián 2. Jeho kariéru po čase však přerušily zdravotní komplikace a později pak nastupuje do invalidního důchodu kvůli operaci srdce.¹⁷ Tou dobou dochází na půdě divadla k personálním změnám. Do vedení operetního souboru nastupuje v lednu roku 2000 Roman Meluzín, který zde již před tím pracuje, přechází se postupně od operety k muzikálu a někteří lidé ze sboru odcházeli. Tehdy již byl bohužel na herci Romanu Knížeti vidět na jevišti třes, způsobený Parkinsonovou chorobou. Zpívá sice stále výborně, ale v muzikálu již pro něj není místo. Dostal tedy symbolické odstupné, aby ze souboru odešel. Poslední inscenací, v níž působil, byla Mam'zelle Nitouche s premiérou 19. 5. 2007.

¹⁴ KNÍŽE, Roman. Rozpoložení na události nekouká. Zapsala Veronika Skálová. *Plzeňský deník*. 2000, roč. 9, č. 196, s. 16 ISSN 1210-5139

¹⁵ Interview s Evou WILLIGOVOU, editorkou sbírky Hořce prší a dlouholetou přítelkyní. Plzeň 7. 4. 2016.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

1.2 VEČERY POEZIE – SPOLUPRÁCE S UMĚLCI

„Stačí se začíst nebo zaposlouchat při některém z jeho autorských večerů, a člověk je vtažen a stržen tam, kde žít bolí.“¹⁸

(Karla Erbová doslov sbírky *Píseň o zelené lampě*)

„V širším kruhu zasvěcených byly tyto nonkonformní pořady před r. 1990 výrazem svobodného stavu ducha v nesvobodné zemi.“¹⁹

Petr Jindra – plzeňský výtvarník a ilustrátor

Jak jsem již uvedla výše, Roman Kníže začíná, dle svých vlastních slov, psát básně již v roce 1973, patnáct let ovšem trvá, nežli se dočká oficiálního vydání první sbírky *Tisícem smyčců na tisíc zvonů*. Píše tedy prozatím tak říkajíc „do šuplíku“, východiskem tohoto přetlaku a nemožnosti publikovat se stávají večery poezie, na nichž autor četl svoji poezii, často ve spolupráci s vynikajícími hudebníky. Každý rok tak uspořádal minimálně jeden takovýto večer. Jsou to právě večery poezie, které předesílají autorovo vydané dílo a které jsou s jeho tvorbou nerozlučně spjaty. Proto jim v práci věnuji samostatnou podkapitolu.

Zpočátku probíhaly tyto večery společně s jinými autory. V pořadí první se údajně konal v roce 1975 v Klubu mediků v Plzni ve spolupráci s Michaelou Pánkovou a divadlem Dominik. Nazvali jej *Konverzace pólů*. Následoval pořad *První akordy* s Ivanem Kusnjerem v pražské poetické kavárně Viola a v roce 1978 na tomtéž místě s jinými autory v pořadu nazvaném *Dubnové přeháňky*. Právě od roku 1976, kdy se s ním poprvé setkala v pražské literární kavárně Viola, zná Romana Knížete i Eva Willigová. O pražských večerech pořádaných doktorem Vladimírem Justlem hovoří následovně: „*Díky Vladimíru Justlovi mohli tenkrát mladí začínající literáti v této poetické vinárně prezentovat svoji tvorbu. Romanovi kamarádi z Plzně přijeli tehdy houfně podpořit svého básníka.*“²⁰ Roman Kníže vypráví o začátcích básnických večerů a o svém tehdejší publiku v jednom z interview pro *Mladou frontu Dnes*: „*Když jsem s večery poezie v roce 1978 začínal, byli lidé zakřiknutější. Tehdy mě inspirovaly dva literární pořady v pražské Viole. Rozhodl jsem se, že něco*

¹⁸ KNÍŽE, Roman. *Píseň o zelené lampě*. Plzeň: Fraus, c2004, s. 101.

¹⁹ KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum, s. 60.

²⁰ Interview s Evou WILLIGOVOU, editorkou sbírky *Hořce prší* a dlouholetou přítelkyní. Plzeň 7. 4. 2016.

*podobného zkusím v Plzni. Poezii jsem četl v soukromých bytech, ateliérech či zkušebně šermířů. Zpočátku byla akce jen pro zvané a známé, několik autorských čtení bylo také v Galerii Dominik nebo v Hi-fi klubu, ale to bylo až v druhé polovině osmdesátých let.*²¹

V té době tedy básně hojně píše, ale stále nevydává. Soustřeďuje se alespoň na autorské čtení v rámci večerů poezie, to je pro jeho tvorbu ostatně určující i v pozdější době. Důvodem nepublikování jeho děl nebyl snad autorův nezájem na šíření tvorby v tištěné podobě, jako spíše samotný naturel a obsahová stránka jeho tvorby, v této době ještě prakticky nevydatelná. Sám autor vždy byl a stále je, podle slov většiny svých spolupracovníků nepoplatný době či módním tendencím, které se občas do umělecké tvorby dostávají. Ne snad, že by psal přímo básně angažované, jde spíše o jeho osobitý styl tvorby, za nímž si vždy pevně stál. Básně nezřídka prodchnuté náboženskými symboly (zde je patrný vliv autorova rodinného prostředí, zejména ze strany matky Danuty, původem z Polska, která svého syna vychovávala ve víře) nebylo možné v době podporující spíše antiklerikální postoje publikovat. Na druhou stranu Roman Kníže nebyl ani typ autora, který by na vydávání svých děl vynakládal zvláštní úsilí. Nedalo by se říci, že by snad vytrvale kontaktoval nakladatelství ve snaze nabídnout sbírky k tisku, podle slov svých přátel byl nad tyto věci spíše povznesen. O tom ostatně svědčí i vzpomínka Evy Willigové z doby, kdy jistá pražská komise posuzovala jedny z jeho prvních básní. Na výtku, že je ve své poezii až příliš pesimistický, autor údajně reagoval slovy: „*Ale já přeci jednu optimistickou báseň už mám: „Hlavní město Praha, smějeme se, ha, ha“*“ čímž údajně na dlouhou dobu skončil s úsilím o vydávání básní.²²

V roce 1978 autor připravil svůj historicky první samostatný večer poezie nazvaný Unisono. Konal se v ateliéru Vladimíra Havlice v Plzni a verše zde přednášel Jaroslav Konečný.²³ Několik dalších raných výstupů probíhalo ve zkušebně skupiny historického šermu Duellum (Plaménky 1979, Mare serenitatis 1980, Kabát můj větrný 1980, Říjnové bourée 1982), v básníkově bytě či bytě přátel (Jako kdysi 1985, Fantasia suite 1986) nebo v prostorách plzeňského Hifi-klubu (Píseň o zelené lampě 1987, Čas jeřabiny 1988, Terra deflorata 1990). Počáteční večery poezie jsou neodmyslitelně spjatý s uskupením divadla

²¹ KNÍŽE, Roman, Dnešní doba je pro básníky jako každá jiná, tvrdí Kníže. Zapsala Tereza Maixnerová. *Mladá fronta Dnes*. 2000 (26. 2.), příl. Západní Čechy, s. 3. ISSN 1210-1168.

²² Interview s Evou WILLIGOVOU, editorkou sbírky Hořce prší a dlouholetou přítelkyní. Plzeň 7. 4. 2016.

²³ Tamtéž.

Dominik, zejména pak s jeho členy: Alenou Zemančíkovou, Jindřichem Koutem, Jaroslavem a Ivanem Řezáčem, Evou Hořánkovou a Jiřinou Pachlovou (dříve Bernáškovou), kteří patřili v té době ke špičce amatérského divadla. Tito významní spolupracovníci a přátelé interpretovali básnickovy verše při nejrůznějších příležitostech v nejrůznějších prostorách. Alena Zemančíková na pořady vzpomíná následovně: *„Bývaly časy, kdy večery poezie Romana Knížete se stěhovaly v Plzni z místa na místo: unikaly tak (bez úspěchu) pozornosti estébé, diváci si je však vždy spolehlivě našli. Bývaly časy, kdy se sešlo tolik lidí, že autor po skončení programu udělal pauzu půl hodiny a jelo se znovu, aby se dostalo na ty, kteří se nevešli. Ti zatím počkali v nejbližší hospodě (...) Hrávali velcí plzeňští mistři: na trubku František Kučera, na klavír Kryštof Marek a Sára Bukovská, na kontrabas sólista Plzeňské filharmonie Vilém Stadtherr, Čenda Mrzena na dvoukrkou kytaru vlastní výroby a mnohokrát Vladimír Grulich na elektrické klávesy (...) Vždycky svítila svíce (...) Na večerech poezie Romana Knížete jsme se scházeli jako na bohoslužbách pravdy a lásky – Roman nemůže za to, že dneska se to slovní spojení říká v uvozovkách. V těch časech (...) slyšelo a prožilo (autorovy verše) víc lidí, než by si je přečetlo na papíře.“²⁴* To, že se před listopadovou revolucí ocitli někteří v souvislosti s těmito setkáními zaměřenými na lidskost a křesťanské hodnoty v hledáčku policie, bylo potvrzeno i v rozhovoru s autorovou spolupracovnicí a blízkou přítelkyní Evou Willigovou. Ta vzpomíná na dobu, kdy se dozvěděla, že krátce po jednom z večerů konaném u Knížete v bytě, byl tento předveden k výslechu STB. Není známo, co se tenkrát přesně odehrálo, ale výsledkem byl, jak se zdá, velice silný otřes autorovy psychiky, jelikož to byl první rok, kdy nepřišel ke svým přátelům na pravidelnou každoroční velikonoční návštěvu. I přesto však zůstává básník ve své tvorbě věren jen a pouze své myšlence, jak přílehavě vyjádřila Eva Willigová: *„Vždycky to byl Roman Kníže a nic jiného, on se nestylizoval do ničeho, nikam, prostě byl svůj. Když nemohl vydávat, tak dělal večery poezie a dělal je dobře a byly narvané. Když jsme dělali v Hifi klubu Čas jeřabiny, tak se tam ty lidi nedostali, byli tam tajný, kteří to fotili. Ty fotky jsme nikdy neviděli, to bylo za totáče, ale vždycky to byla Romanova poezie, ať byla dělána, kde byla dělána, prostě to byl Roman (...) Vzpomínám na Čas jeřabiny, kdy při slovech: ‚přijedu do města a tam tank jako kráva‘, bylo ticho jako v kostele.“²⁵* Naprosto neopakovatelný byl dle jejího názoru také

²⁴ ZEMANČÍKOVÁ, Alena. Večery s Knížetem byly a zůstaly obřadem poezie. *Mladá fronta Dnes*. 2007, roč. 216, s. 3. ISSN 1210-1168.

²⁵ Interview s Evou WILLIGOVOU, editorkou sbírky Hořce prší a dlouholetou přítelkyní. Plzeň 7. 4. 2016.

večer nesoucí název *Divizny v dešti*, pořad *Terra deflorata* v Hruškově zahradě („*tam se s básníkem spolčila sama příroda*“)²⁶ nebo večer ve Staré židovské synagoze v roce 1996, „*kde se diváci – posluchači vzácně potkali s básníkem, kde vůle sdělit a vnímat neoddělitelné a jedinečné došla naplnění měrou vrchovatou*“.²⁷

Mohli bychom se zmínit i o dalších inspirativních prostorách konání zmíněných setkání např. barokní špejchar na Roudné, fara kostela Nanebevzetí Panny Marie v Plzni, zdevastované prostory nádraží Jižní předměstí, čajovna Seraf, plzeňské galerie atd. Domovem Knížetových veršů byla též prostá přírodní scenérie, jak dokazují večery konané pod širým nebem na Šumavě (*Dialogy s vodou* 1979) či v Hruškově meditační zahradě v Plzni.

V naprosté většině byli součástí autorských večerů též vynikající hudebníci. „*Velmi si zakládal na hudebním doprovodu, na tom, kdo s ním bude dělat. Vždycky to byli přátelé, nikdy to nebyly náhodné volby,*“²⁸ potvrzuje Eva Willigová. V seznamu spoluúčinkujících muzikantů nalzáme jména jako: Vilém Stadtherr (*Čas jeřabiny* 1988, *Čekání na dopis od mrtvého koně* 1993, *Tango notturno* 1992), Michal Cába (*Amarant* 2000, *A vítr duje stále silněji* 2007, *Poezie sama* 2008 *Mezi jedním a druhým deštěm* 2010), Jan Braun nebo Franko Dudinka (*O čem jde řeč* 2007) aj. Hudebně nadaný autor často sám hudebníkům sekundoval, dle vzpomínek některých známých zpěvem či hrou na rozličné instrumenty, např. na lžíce, kráječ na vajíčka, kravské zvonce, tamburínu, harmonium, indické zvonce atd. Jeden z večerů doprovázel dokonce sám hrou na kytaru. Nejednalo se však o jeho vlastní večer poezie. Bylo to údajně kolem roku 1986²⁹ a četla se poezie Jany Ebrové. O přednes se tehdy postaraly dvě vynikající interpretky a autorovy blízké spolupracovnice Eva Willigová a Alena Zemančíková. Druhým takovým výjimečným večerem, konaným protentokrát v roce 2008 v Galerii města Plzně, provázal autor diváky nejen vlastní hrou na kytaru, ale také zpěvem spojeným protentokrát s autorským čtením.

Přestože hudba hrála v autorově inspiraci vždy nezpochybnitelný prim, je třeba připomenout také spolupráci s výtvarníky nebo tanečníky. Kupříkladu 10. 4. 2007 v plzeňské Galerii U Svaté Anny zazněly na vernisáži grafik Tomáše Hřivnáče Knížetovy verše

²⁶ KNÍŽE, Roman. *Divizny v dešti*: září 1994 - říjen 1996. Praha: Protis, 2000, s. 115.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Interview s Evou WILLIGOVOU, editorkou sbírky *Hořce prší a dlouholetou přítelkyní*. Plzeň 7. 4. 2016.

²⁹ Tamtéž.

inspirované právě tvorbou autora výstavy. Výčet spolupracujících výtvarníků není o nic chudší, nežli výčet předchozí. Skvějí se v něm jména jako Miroslav Tázner (ilustrace sbírky *Fantasia suite*), Petr Jindra nebo jméno Vladivoje Kotyzy, který věnoval Romanovi pastel nazvaný *Odcházející postava*, zdobící úvodní stranu poslední vydané sbírky *Hořce prší*. S prvním jmenovaným pojila básníka i láska k plzeňské čtvrti Roudná, kde Miroslav Tázner bydlel. Opět se zde ve všech případech jednalo o básníkovy blízké přátele, kteří jeho tvorbu velice dobře znali a mohli se k ní tedy přiléhavě umělecky vyjádřit.

Skrze výtvarné umění, konkrétně díky nadané ilustrátorce a zároveň tanečnici, Haně Habrychové - Koutové (dceři Evy Willigové, autorce ilustrací ke sbírce *Píseň o zelené lampě*) se na večerech poezie objevuje též tanec. Poprvé ve sklepě jednoho z měšťanských domů na náměstí Republiky. Odtud pramení i navázání spolupráce s taneční skupinou NoTa (Nový Tanec), z níž se roku 2010 zrodil komponovaný večer ve Staré židovské synagoze (za doprovodu posvátných bubnů batá v podání bratrů Cábů) nebo ještě před ním performance v polorozpadlé hale bývalého nádraží na Jižním předměstí (2007).

Poslední autorův večer poezie s názvem *Jen pro nás* se uskutečnil 4. 2. 2014 ve třídě SSUPŠ Zámeček v Křimicích, tedy blízko nemocničního zařízení *Longe Vita*, v němž byl nucen básník v posledních létech života pobývat. Na foukací harmoniku jej tehdy doprovodil Ivo Hucl společně s trumpetistou Františkem Kučerou, verše přednášela, krom samotného autora, paní Eva Willigová. Přestože akce nebyla vůbec propagovaná (jediným zdrojem reklamy bylo pár po domácku vyrobených plakátků) a nenašli bychom o ní jedinou zmínku v kulturních přehledech, přes to přese všechno se učebna rychle zaplnila věrnými básníkovými přívrženci, z nichž někteří vážili cestu až ze zahraničí.

1.3 VYDÁVÁNÍ PRVNÍCH SBÍREK

Jak jsem již zmínila, měl v rámci rodiny Roman Kníže bližší vztah k bratru z matčiny strany a jeho synům, zejména k nejstaršímu bratranci Tadeuszi Siwkovi. Zatímco s bratrem z otcova prvního manželství se téměř nevidali, Tadeusz měl pro Romana i jeho dílo upřímné pochopení. Tento vzdělaný a světaznalý člověk byl toho názoru, že to, kdo je vydáván a kdo ne je bohužel jen otázka peněz, a proto poskytnul potřebný finanční obnos na básníkovu vůbec první oficiálně vydanou sbírku *Tisícem smyčců na tisíc zvonů*. Vyšla roku 1994 v Českém Těšíně v Nakladatelství Olza (pojmenovaném podle zde protékající řeky). Autorkou frontispice se stala sestřenice Alexandra Sedunková. Po tomto takřka rodinném

vydání začíná svítat naděje na další vydání sbírek. Roman Kníže sice nemění nic na svém postoji nebo charakteru tvorby, ale politická a společenská situace začíná být příznivější. Během revoluce sepsal sbírku Terra Deflorata, v níž nalezneme částečné zobrazení doby a událostí v tehdejší společnosti. Sbíрка byla zaslána nakladateli, který ji hodnotil jako jedinečnou práci hodnou okamžitého vydání, to se však nikdy neuskutečnilo. Nakladatelství bylo zrušeno a zanikla tak i šance na vydání. Terra Deflorata však alespoň zazněla dvakrát na večeru poezie, z čehož jednou v Hruškově meditační zahradě (tehdy ještě ne příliš známém místě). Pak přicházejí další úspěšně vydané sbírky: Divizny v dešti (Praha 2000), Píseň o zelené lampě (Plzeň 2004), dvojjazyčná Krajina s mračnem/Krajobraz z chmurą (Plzeň 2006), Zvolání do mlhy (Plzeň 2008), Insomnia (Plzeň 2008), O čem jde řeč (Plzeň 2011), Na pláních bílo (soukromý tisk 2013) a poslední v pořadí nazvaná Hořce prší (Červený Kostelec 2015).

Básník dlouhou dobu neuváděl ve výčtu vydaných sbírek svoji prvotinu nazvanou Kabát můj větrný, údajně proto, že se nejednalo o tisk v pravém slova smyslu. Uvedená sbírka vyšla ještě v dobách totality v Praze roku 1979 v rámci samizdatové edice Kde domov můj, jejímž autorem byl Petr Hořec. Mnoho vynikajících umělců by mohlo Knížeti tento úspěch závidět, on však trval na svém a k doplnění tohoto údaje do seznamu vydaných sbírek jej přesvědčil až kolega, plzeňský herec Jaroslav Konečný.

Dle slov Evy Willigové však v podstatě nelze přesně zmapovat první sbírku – zde rozumějme úplně nejstarších básní, jelikož Roman chtěl údajně vydat vždycky jako první své nejnovější věci.³⁰ „Když po určité době opět přišla příležitost něco vydat (tentokrát sbírku *Fantasia suite*), měly to být opět nejnovější verše, na mé naléhání pak byly nakonec zařazeny i starší věci. Zahrála jsem tehdy na citlivou strunu otce, jelikož mezi staršími básněmi bylo i dílo věnované jeho památce,“ vzpomíná Eva Willigová.³¹

1.4 ROMAN KNÍŽE A ROZHLAS

Neméně zajímavé, i když často opomíjené jsou rozhlasové pořady věnované Romanu Knížeti. Na tuto důležitou část tvorby upozorňuje Eva Willigová, dlouholetá básníková přítelkyně, a zároveň externí režisérka Českého rozhlasu. Za dobu svého jedenáctiletého působení zde režírovala hned několik jeho pořadů, během nichž zazněly nejen autorovy

³⁰ Interview s Evou WILLIGOVOU, editorkou sbírky Hořce prší a dlouholetou přítelkyní. Plzeň 7. 4. 2016.

³¹ Tamtéž.

verše, ale také krátké rozhovory s ním. Prvním pořadem, na nějž ráda vzpomíná, a který nebyl ještě věnován zcela Romanovi, nýbrž jeho otci Jaroslavu Knížeti, bylo Protýkání o Jaroslavu Knížeti (1992). Podle scénáře Jarmily Cmíralové (později Švejdové) odvysílalo regionální studio Českého rozhlasu Plzeň Středisko slovesné tvorby (tehdejším vedoucím zde byl Miroslav Anton) vzpomínkové pásmo na Romanova otce, herce Jaroslava Knížete. Jarmila Cmíralová v něm dojemnými slovy vzpomíná na bývalého kolegu z divadla v Hradci Králové, kde pod vedením ředitele Milana Páska³² společně působili. Zmiňuje také přátelství Jaroslava Knížete s Ivanem Divišem, s nímž se seznámil v lázních na Bílé vodě. Jeho part v pořadu mluvil Milan Vlachovský. Paní Willigová si jako režisérka tehdy vyžádala ke spolupráci Jaroslava Konečného z Prahy. Její představa byla taková, že na pořadu budou spolupracovat pouze lidé, kteří Jaroslava Knížete osobně znali. Dále na projektu spolupracovali Eva Wimmerová (ta jej poznala, stejně jako pan Vlachovský, v plzeňském divadle) a Jakub Zindulka, jakožto syn kolegy z angažmá v Hradci Králové - Stanislava Zindulky. Herci si, podle slov Evy Willigové, práce na tomto projektu velice vážili. Roman jako druhý spolupracující syn a pokračovatel umělecké tradice zde poprvé představil pár krátkých básní, které mu vyšly v samizdatu, protentokrát pouze jako kulisu, později však dostává v pořadech samostatný prostor.

Na vlnách Českého rozhlasu zaznělo hned několik samostatných pořadů věnovaných jeho tvorbě. Byly to např. následující:

- „Co najdeme pod sněhem“ Český rozhlas Praha 18. prosince 1991, přednes Vejražka ml., režie Vladimír Tomeš
- „Píseň o zelené lampě“ Český rozhlas Plzeň, 6. dubna 1996, přednes René Přibil a Miroslav Včala, režie Eva Willigová
- „Fantasia suite“ Český rozhlas Plzeň, 14. června 1997, přednes René Přibil, režie Eva Willigová

Miroslav Anton poté inicioval ještě několik pořadů o Knížetově tvorbě. Dne 3. 11. 2012 zazněla ve vysílání Českého rozhlasu 3 Vltava premiéra dalšího asi třicetiminutového pořadu, nazvaného podle jedné z básní Prsten z vlasů, a to v rámci seriálu „Sladké je

³² od roku 1967 působícího v Divadle bratří Mrštíků

žít – Jazz doprovází poezii, poezie doprovází jazz“. Režie této „půlhodinky“ veršů v podání Ivana Řezáče doprovázené skladbami Kryštofa Marka se ujal Vladimír Gromov.

2 BÁSNÍKOVA TVORBA A INSPIRACE

Zmíněná dvě velká témata inspirace a vlastní tvorby spolu přirozeně úzce souvisejí a navzájem se prolínají. Je velice obtížné určité jevy generalizovat, jelikož každá sbírka představuje originální umělecký zážitek. Přeci jen se však pokusím zmínit některé z výraznějších rysů autorovy tvorby, jako například užívání hudebních a náboženských symbolů, práce s kontrastem, otázkou, se zvolací větou či principem zrcadlení, charakteristické metafory aj.

2.1 CHARAKTERISTICKÉ RYSY TVORBY

Autor užívá k artikulaci své tvůrčí práce takřka výhradně volný verš. Zde je patrný osobitý rys tvorby poskytující jistou emancipaci od předchozích básnických vzorů. Ať již v tomto smyslu uvažujeme o verších Jaroslava Knížete nebo o poezii Halasově, v jejichž řádcích nalézáme spíše melodický verš, konkrétně třístopý jamb, spolutvořící nezřídka „*příznačný rytmický styl na pomezí pádného nápisu a lehce naznačené písňovitosti*“.³³ Volný verš dává dle mého názoru více prostoru k vykryštalizování uměleckého díla z impulzivního „rozbouřeného toku“ dialogů, melodií, slov, vjemů a obrazů, v jehož formě inspirace k básníkovi přicházela. Jeho výrazná fascinace větrem, dynamikou přírody, jízdou, pohybem atd. by nesnesla jakékoliv spoutání přesněji ohraničenou formou. V tomto silném zaujetí pro plynutí života, běh času, v inspiraci vanutím a volností spatřuje doc. Jirásek tendenci směřování k dějovosti.³⁴ Proud slov plyne neomezeně a dává tak vzniknout básním i několikastránkového rozsahu (např. u sbírek *O čem jde řeč* – báseň *Nebudu o tom mlčet* 10 stran, *Píseň o zelené lampě* – báseň *Čas jeřabiny* o 12 stranách, *Divizny v dešti* – Anna Sara 13 stran, ve sbírce *Hořce prší* nalézáme báseň nazvanou *Kdy srdce oněmí, kdy ožívá* o rozsahu šesti stran). Nejedná se však o nepřekročitelné pravidlo. Knížeti jsou stejně tak vlastní i kratší celky, v nichž doslova „neplýtvá slovy“. Zmíněná úspornost dopomáhá mimo jiné k vysoké autentičnosti sdělení, což představuje velice výrazný rys jeho tvorby. Dle slov jeho kolegyně z Obce spisovatelů spisovatelky Karly Erbové hluboce prociťoval každé slovo. Jakékoli „krasořečnění“ či prázdné fráze mu byly cizí.³⁵ Je zajímavé, že v jeho v pořadí

³³ ČERVENKA, Miroslav, SGALLOVÁ, Květa a Jiří HOLÝ (eds.). *Kapitoly o českém verši*. Praha: Karolinum, 2006. Prameny k dějinám českého myšlení, s. 196.

³⁴ NOVOTNÝ, Vladimír. Rozprava o současné poezii: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, s. 57.

³⁵ Interview s Karlou ERBOVOU, spisovatelkou a kolegyní z Obce spisovatelů. Plzeň 1. 6. 2016.

poslední sbírce pojmenované *Hořce prší* se setkáváme dokonce s několika básněmi velice krátkého rozsahu, ne zcela nepodobným japonským haiku. Příkladem tohoto ztvárnění přírodního obrazu na malé ploše, což je v případě *Knížete jev* vsutku ojedinělý, je následující báseň:

„Venku sníh

břízka bez listí,

okno do noci svítí ...

Ted' právě zhaslo.“³⁶

Ve výše citované básni nalézáme též další široce užívaný prvek, kterým je apoziopese (např. ve sbírce *Zvolání do mlhy* 43 na 28 stran textu, ve sbírce *O čem jde řeč* představuje výskyt 51 na 33 stran textu a ve sbírce *Píseň o zelené lampě* je to 113 apoziopézí na 87 stran textu), hojným jevem je v básníkově případě též zakončení verše pomlčkou. Autorovy myšlenkové impulsy jsou v absolutní většině básní kladeny za sebou bez jednoznačných vyústění či jasného ukončení myšlenkového proudu. Vyjádřeno slovy doc Jiráska: „*vyhýbá se didaktické mravokárnosti, komentáři a pointě*“.³⁷ Naopak básník často užívá efektu jakéhosi „vyvanutí“ idey, čehož je dosahováno právě apoziopézemi nebo též volně položenými otázkami bez naznačených odpovědí. Každá z básní však působí ve svém obsahu jako naplněný suverénní celek. Přestože nepřináší definitivní závěry, nesetkáme se s polovičitostí či dojmem básnického nedodělku.

Kníže využívá s lehkostí kontrastu na různých úrovních, např. mezi knižními a obecně českými výrazy („*tráva, co umí bejt sama*“³⁸ „*proto prd zahraju*“³⁹ oproti „*nazření*“⁴⁰), jež se mimo jiné objevují jako součást vkládaných úryvků vnitřních dialogů, zvolacích vět či často užitých otázek. I z tohoto důvodu jsou jeho verše vnímány jako vysoce autentické.

Kontrast však nalézáme i v rovině obsahové, kde vedle atmosféry velice citlivě vnímaných přírodních obrazů (svítání, měsíční světlo, květy trnek, mlha) nebo niterných emocí (smutek, pláč, rozvernost, láska) zmiňuje autor hrůzy válek, násilí, bezmoci, zmaru či

³⁶ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 85.

³⁷ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, doslov.

³⁸ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 92.

³⁹ KNÍŽE, Roman. *Zvolání do mlhy*. Plzeň: Pro libris, 2008. Ulita, s. 17.

⁴⁰ KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum, s. 35.

koncentračních táborů. Doc. Jirásek hovoří doslova o „*latentně všudypřítomné bolesti*“⁴¹ přinášející „*poznání o hojivé moci poezie*“⁴² sahající za „*strohou realitu života*“.⁴³ Poezie, která je pro autora „*zповědí, balzámem, modlitbou i mší*“.⁴⁴ V lektorském posudku sbírky *Tisícem smyčců na tisíc zvonů* se dále zmiňuje o kontrastech typu: láska, hojivá poezie oproti utrpení z minulosti i přítomnosti, jež dovádí až k biblickým paralelám: „*ukřižovaný člověk, ukřižovaná země, ukřižované lidstvo*“⁴⁵ a to v době doznívání společenských změn započatých v roce 1989. V období znamenajícím pro mnohé obrat k optimismu. Kníže však stále nahlíží globálně na problémy života a světa, přičemž jeho východiskem zůstává jakési „*vnitřní světlo*“ scelující rozpory a „*vědomí vyššího řádu harmonie, která není, ale za kterou jde*“.⁴⁶ Osobně bych nesouhlasila s vyjádřením, že autor nastíněnými problémy „*provokuje*“⁴⁷, což samozřejmě může být důsledek zmíněného kontrastu vnímaného čtenářem, pochybuji však, že by šlo o autorův záměr. Dle slov Karly Erbové Roman Kníže (vzhledem ke svým polským kořenům) zřejmě trpěl rodinnou zátěží spojenou s událostmi druhé světové války. Navíc se jednalo o člověka velice citlivého a opravdově hluboce prožívajícího společenské problémy, k nimž nedokázal zůstat netečný. Doslova stahoval na svá bedra veškeré problémy lidstva, přičemž si uvědomoval jejich mnohdy malicherný základ. Psaním poezie si údajně dopomáhal k nalezení opětovné životní rovnováhy.⁴⁸ Je tedy, vzhledem k možné dezinterpretaci, na místě připomenout, že myšlenka společenské agitace zřejmě nestála zcela v popředí.

Jde-li o přírodní obrazy, představuje Sběrka *Tisícem smyčců na tisíc* z roku 1994 pravou pokladnici těchto motivů, odrážejících se mimo jiné i v názvech jednotlivých básní⁴⁹ (např. „*Koruny ve větru, vítr v korunách*“, „*Nade vším soumrak*“, „*Měsíc jako čerstvě*

⁴¹ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, doslov.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ NOVOTNÝ, Vladimír. Rozprava o současné poezii: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, s. 58.

⁴⁶ NOVOTNÝ, Vladimír. Rozprava o současné poezii: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, s. 59.

⁴⁷ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, doslov.

⁴⁸ Interview s Karlou ERBOVOU, spisovatelkou a kolegyní z Obce spisovatelů. Plzeň 1. 6. 2016.

⁴⁹ NOVOTNÝ, Vladimír. Rozprava o současné poezii: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, s. 58.

vyražená mince“ nebo „Vůně kvetoucích lip“). Příroda zde však nenachází stejnou úlohu, jako u poezie meditativní a reflexivní. Navozuje spíše „pocitovou atmosféru“ kontrapunktickou s krizí minulosti i současnosti (doc. Jirásek vybírá pro ilustraci spojení „nemocná Evropa, střelnice světa“ nebo „tak jako kdysi na svět hesel, prší teď na svět reklam“).⁵⁰ Jako příklad vytvoření oné „pocitové atmosféry“ bychom mohli uvést následující spojení (vyjádření) „komíny tonou v moři inkoustu“⁵¹, „indigová noc“⁵², „kolébání slunečnic“⁵³, „nebe utkáno ze světla“⁵⁴, „jako když se rozpouští souhvězdí v mléce svítání“⁵⁵, „mlžný měsíc, vzdálený, mrtvolně bledý“⁵⁶, „pomerančový měsíc“⁵⁷, „barevný podzim kreповý“⁵⁸, „klasy šumí a praskají za noci“⁵⁹, „noc rozhazuje stříbro“⁶⁰ aj.

Jako kontrastní může být v neposlední řadě vnímáno střídání již zmiňované nesmírné citlivosti, spjaté až s určitou váhavostí či ostychem k přímému pojmenování krásy,⁶¹ s okamžiky ostrých problesknutí reality v podobě racionální autorovy promluvy. Tento jev komentuje doc. Jirásek ve svém posudku v pořadí první sbírky vydané v samizdatu a nesoucí název Kabát můj větrný. Punc „romantického mládí, hledajícího, nostalgického a nekonformního“⁶², spatřuje již v „rekvizitě“ větrného kabátu - protikladu snu a skutečnosti, nad nimiž se vznáší opar smutku a nostalgie. „Tíha citu je tu jakoby racionalisticky překonávána vůlí, ale zůstává tu nenaplněný pocit harmonie a štěstí.“⁶³ Básník je pln údivu nad krásou spatřovanou často v přírodě, v jejích pohybech a dějích, včetně mnohých podob světla, netíhne však k iluzi či plytkému sentimentu. Autorovo racio se v přesném

⁵⁰ NOVOTNÝ, Vladimír. Rozprava o současné poezii: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, s. 58.

⁵¹ KNÍŽE, Roman. *Divizny v dešti: září 1994 - říjen 1996*. Praha: Protis, 2000, s. 64.

⁵² Tamtéž.

⁵³ KNÍŽE, Roman. *Divizny v dešti: září 1994 - říjen 1996*. Praha: Protis, 2000, s. 52.

⁵⁴ KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum, s. 16.

⁵⁵ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 58.

⁵⁶ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 40.

⁵⁷ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 75.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ KNÍŽE, Roman. *Píseň o zelené lampě*. Plzeň: Fraus, c2004, s. 47.

⁶⁰ KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum, s. 44.

⁶¹ NOVOTNÝ, Vladimír. Rozprava o současné poezii: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, s. 58.

⁶² Tamtéž.

⁶³ NOVOTNÝ, Vladimír. Rozprava o současné poezii: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, s. 57.

načasování objeví například v podobě doc. Jiráskem citovaného komentáře: „podivuhodné, tomu se pak říká, ale jak to napsat?“ Jako další příklady bych uvedla vyjádření typu: „A teď to namaluj, a teď se zblázni“,⁶⁴ „no a co!“⁶⁵ „dobře víš, o čem mluvím“⁶⁶ „to nesdělím, to nevypláču nikdy“⁶⁷. Kouzlo Knížetovy poezie spočívá tedy mimo jiné v rozrušení sentimentu tam, kde bychom jej vzhledem k plynutí básně očekávali. Staví namísto něho absolutní protiklad, tedy rozum, promlouvající často z autorových úst jako řečnická otázka. Dle Josefa Hrubého je na autorových básních fascinující tato vzájemná dialektika tvorby: „Nepodléhá sentimentu, ale ovládá ho, je nad ním, a přesto je jeho citlivost neskutečná, řekl bych ultrafialová.“⁶⁸

Hovoříme-li o kontrastu, nelze nechat bez povšimnutí také zajímavou práci s „prostorem básně“, projevující se např. efektem přelévání či vpíjení jedné básně do druhé nebo také efektem zrcadlení, který při bližším zkoumání nalezneme nejen v rámci veršů, ale též v uspořádání celých básní v rámci vyššího celku. Ilustračními verši tohoto odrazu (jakéhosi „překlápění“ jednoho pohledu do druhého) jsou např. vyjádření „*dům pod sněhem, pod sněhem dům*“⁶⁹ nebo vyjádření tvořící jakýsi rám básně pojmenované Jedna perla byla první – tato je zakončena slovy „*jedna perla bude poslední*“⁷⁰. Zajímavá je z tohoto pohledu též báseň s názvem *Vzpoura, vzpoura*, v níž jako by vycházel z optiky zobrazeného opaku. Pro ilustraci uvádím některé vybrané obraty:

„(...) *vzpoura vody proti přehradě,*

vzpoura člověka proti nebi,

vzpoura nebe proti člověku,

vzpoura rozumu proti svědomí,

svědomí proti rozumu,

vzpoura tmy proti světlu,

⁶⁴ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 78.

⁶⁵ KNÍŽE, Roman. *O čem jde řeč*. Ilustrace Vladivoj Kotyza. Plzeň: V Pro libris vydalo Středisko západočeských spisovatelů, 2011. Ulita, s. 24.

⁶⁶ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 35.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

⁶⁹ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 86.

⁷⁰ KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum, s. 8.

světla proti tmě (...)

*Moje vzpoura proti sobě samému!*⁷¹

Nejvýrazněji je však tento „experiment“ patrný ve sbírce nazvané Mezi jedním a druhým deštěm, kde vedle návaznosti po sobě jdoucí dvojice veršů, např.:

„Mezi jedním a druhým deštěm, tanec.

Mezi jedním a druhým tancem, déšť.

Mezi jedním a druhým drahokamem, nic.

Mezi jedním a druhým nic, drahokam (...)“

nalézáme též zrcadlení básně jako celku v rámci sbírky, a to tak, že první báseň sbírky (báseň Mezi jedním a druhým deštěm), poskytuje šablonu pro předposlední báseň celku (báseň Vlají husté hřívy nešťastnic), v níž se doslovně opakují verše od konce k počátku zmíněné básně první. Efekt zrcadlení se v uvedené sbírce střídá s efektem přelévání jedné básně do druhé, realizovaným prostřednictvím přesahu, kdy verš z předcházející básně slouží jako průvodce pro obsah básně následující, tedy konkrétně: po úvodní básni Mezi jedním a druhým deštěm přichází báseň, v níž je celý verš zopakován slovy: *„Já ne. Chodím mezi jedním a druhým deštěm.“* V další, v pořadí třetí, básni se objeví vyjádření: *„tuhle si ještě poslechni!“*, které se pak stává názvem básně navazující a objevuje se i jako úvodní verš básně následující. Poslední verš sbírky Mezi jedním a druhým deštěm zní: *„Pojď se nějak vyrovnat s touto vizí,“* přičemž navazuje sbírka nesoucí název Vize. Domnívám se, že zmíněný příklad hovoří za vše a je pro ilustraci propracovanosti citovaných jevů dostatečně zřejmý.

Autorovými vytříbenými nástroji jsou rovněž metafora, přirovnání a výčty detailů.⁷² O zvláštní roli metafor se budeme zmiňovat níže v kapitole věnované básníkově inspiraci. Pro představu bychom mohli uvést následující náhodně vybrané, jako např.: *„pšenice*

⁷¹ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 34.

⁷² NOVOTNÝ, Vladimír. Rozprava o současné poezii: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, s. 57.

deště⁷³, „smyčcem čas hraje na gong“⁷⁴, „z nebe liány dešťů“⁷⁵, „venku slunce pere do bubnu utrpení“⁷⁶, „jako když se rozpouští souhvězdí v mléce svítání“⁷⁷, „slunce orámováno záchodovým prkýnkem“⁷⁸, „pomalu zraje k zemi samojediná broskev slunce“⁷⁹ nebo část básně XI. ze sbírky *Hořce prší*:

„Interiér kostela, to světlo nepopíšu.

Řemen, který vede do nebe, všichni na mši (...)“⁸⁰

Co se týče přirovnání, je Roman Kníže skutečně vynalézavý. Čerpá z nejrůznějších oblastí, např. „den smutný jak medvědinec v říjnu“⁸¹, „úplněk za úplněkem jak ovčí bobky“⁸², „jako když ubývá soli“⁸³, „vše proletělo jak cherubín“⁸⁴. Často si také pohrává s originálními personifikacemi, např. formulace „vítr olizuje ojíněné kliky“⁸⁵, nebo úryvek z básně *Tápání* ve střepech ráje:

„(...) hodiny rozvážně jdou ...

Do noci. (Stíny na zdi)

A zase k jitru.“⁸⁶

Oproti tomu zcela klasickými se ukazují ne příliš početné autorovy oxymorony, např. *řev ticha*⁸⁷ nebo *půlnoční slunce*⁸⁸.

Hojně zařazované tázací věty představují velice silný nástroj zvyšující napětí, k němuž se ještě často přidává opakování slova či celé části věty na začátku verše. Kumulace anafor společně s otázkami či zvolacemi větami vycházejícími jakoby do prázdna vzbuzuje

⁷³ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 14.

⁷⁴ KNÍŽE, Roman. *Píseň o zelené lampě*. Plzeň: Fraus, c2004, s. 54.

⁷⁵ KNÍŽE, Roman. *Divizny v dešti: září 1994 - říjen 1996*. Praha: Protis, 2000, s. 59.

⁷⁶ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 29.

⁷⁷ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 58.

⁷⁸ KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum, s. 52.

⁷⁹ KNÍŽE, Roman. *Píseň o zelené lampě*. Plzeň: Fraus, c2004, s. 98.

⁸⁰ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 20.

⁸¹ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 72.

⁸² KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum, s. 43.

⁸³ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 58.

⁸⁴ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 24.

⁸⁵ KNÍŽE, Roman. *Divizny v dešti: září 1994 - říjen 1996*. Praha: Protis, 2000, s. 65.

⁸⁶ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 18.

⁸⁷ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 29.

⁸⁸ KNÍŽE, Roman. *Píseň o zelené lampě*. Plzeň: Fraus, c2004, s. 55.

ve čtenáři vysoký stupeň naléhavosti a eskaluje mnohdy až nepříjemný pocit nátlaku. Toto lze demonstrovat na úryvku básně Vzkazy pro Adrianu ze sbírky O čem jde řeč:

*„Krajina se zataženým nebem,
krajina se zazděným srdcem,
krajina se zazděným ořechem,
krajina se zazděnou duší,
krajina se zazděnou řádovou sestrou (...)⁸⁹*

Opakování delšího celku spolu s obměnou následného motivu a výše zmiňovaným efektem zrcadlení nalezneme například ve fragmentu básně Smutek soumraku zářijového z téže sbírky:

*„(...) Zatímco mysleli jsme, že stojíš, tys běžel.
Zatímco mysleli jsme, že běžíš, ty jsi stál.
Zatímco mysleli jsme, že jsi byl, tys nebyl.
Zatímco mysleli jsme, že nejsi, tys byl.

Zatímco mysleli jsme, že voda, tak kámen.
Zatímco mysleli jsme, že kámen, tak voda.
Zatímco mysleli jsme mládí, tak stáří.
Zatímco mysleli jsme stáří, tak smrt. (...)⁹⁰*

Anafora spojená s otázkou se v některých případech co do vystupňování napětí podobá až jakémusi výslechu či výčitkám. V básni Slepý pohled Homérův ze sbírky Zvolání do mlhy má navíc také účinek zvýraznění výčtu a hromadění detailů:

*„(...) Kdo měl vilu a kdo dům?
Kdo měl palác se stájemi?*

⁸⁹ KNÍŽE, Roman. *O čem jde řeč*. Ilustrace Vladivoj Kotyza. Plzeň: V Pro libris vydalo Středisko západočeských spisovatelů, 2011. Ulita, s. 30.

⁹⁰ Tamtéž, s. 24.

Kdo měl koně?

Kdo měl koně Hulána, Koně Oblaka,

kdo měl koně Lecha?

Kdo měl psy?

Čí byl bernardýn Brixí?

Čí byl bernardýn Beethoven?

Čí byl bernardýn Homér?

Kdo měl sedm synů a tři dcery?

Kdo měl sedm tisíc ovcí, tři tisíce velbloudů,

kdo měl mraky služebnictva?

Kdo proklínal den svého narození?

Kdo vyhrál válku, kdo ji prohrál? (...)

Kdo to všechno, bez úšklebku, může vyčíst?

*Bez úšklebku!*⁹¹

Frekventované je u Knížete pochopitelně i používání symbolů a mýtů, tedy celých příběhů nabalených na symboly⁹², děje se tak zejména vkládáním vlastních jmen postav z Bible či dramát, ale též známých ikon a umělců, historických postav atd. (např. Orfeus, Kristus, Eva, Jeremiáš, Ray Charles, ten Gruzín, papež Jan Pavel II. atd.). Díky útržkovitosti a heslovitosti, jimiž se verše vyznačují, čtenáři rozevírá široké pole interpretací, které v závislosti na adresátových dalších znalostech a zasvěcenosti do problematiky, umožňují poměrně rozsáhlý *hermeneutický drift*. V mnohých případech se dokonce v básních objevují postavy z autorova čistě soukromého okolí či náhodného setkání. Pak platí dvojnásob, že (jak praví Eco ve své práci *Meze interpretace*), každý význam takového symbolu je dalším symbolem, což má za následek nemožnost ověření spolehlivosti jisté interpretace a fakt, že konečný obsah sdělení textu je tajemstvím.⁹³ V tomto ohledu považuji za přílehu a

⁹¹ KNÍŽE, Roman. *Zvolání do mlhy*. Plzeň: Pro libris, 2008. Ulita, s. 9.

⁹² ECO, Umberto. *O literatuře*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2004, 313 s. ISBN 80-7203-588-6.

⁹³ ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, 2004, s. 28.

všeříkající následující Ecovu větu: „*Jediný význam textu je ,znamenám více‘. Nicméně vzhledem k tomu, že toto ,více‘ bude vždy interpretováno dalším ,znamenám více‘, poledním významem textu je prázdné tajemství.*“⁹⁴ Právě toto tajemství však, dle mého názoru, vytváří kolem Knížetovy poezie jistý interpretační prostor atraktivní zejména pro náročnějšího čtenáře, vyžadujícího od uměleckého díla také přiměřený přesah.

Je ovšem nutné jedním dechem dodat, že Roman Kníže své dílo neponechával pouze papíru. Rovnocenné jsou v tomto ohledu jeho četné večery poezie, v nichž umocňoval sílu veršů autorským čtením (či přednesem profesionálních interpretů) a propojoval tak moc slova s uměním divadelním, hudebním, někdy též tanečním či výtvarným. To vše samozřejmě obohacuje možnosti interpretování o další vjemy, ale také na stranu druhou poskytuje i větší míru konkretizace. Specifikem takového „mise-en-scène“ je ovšem prchavost, neopakovatelnost a neuchopitelnost okamžiku. Jistě by se dalo využít též pohledu interpretačně dramatického, kdy pracujeme se „čtvercovou semiózou“, jelikož se jedná o reálnou časoprostorovou událost.⁹⁵ Tímto směrem se však vzhledem k možnému rozsahu práce ubírat nebudeme.

Pokud bychom chtěli být konkrétnější, nalézáme v jeho poezii s pravidelností symboly náboženské (např. Bůh, ďábel, hřích, kalich, modlitba, had, Kristus, Job, Salome, Šalamoun aj.), ale též již zmiňované motivy přírodní nebo hudební. Poslední jmenované hudební symboly používá autor často v názvech básní či sbírek (např. Scherza v moll, Tango Notturmo). Mohli bychom také zmínit pravidelně se objevující motivy následujících zvířat: had, raroč, koně, leopard (kocour, panter), pes (vlk), jelen, liška, beránek, zubr, havran, labuť, jestřáb. Tito zástupci fauny se, s drobnými obměnami typu pes – vlk, vyskytují napříč všemi sbírkami a bylo by nepochybně zajímavé se blíže zaměřit na objasnění původu některých z nich (např. raroč či zubr). Přestože by toto zkoumání přineslo jistě mnoho zajímavých informací mimo jiné i z hlediska autorovy psychologie, ponechávám zmíněnou oblast, vzhledem k rozsahu práce, prozatím stranou.

⁹⁴ ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, 2004, s. 28.

⁹⁵ ECO, Umberto. *Otevřené dílo: forma a neurčenost v současných poetikách*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2015, s. 114.

2.2 INSPIRACE

Je přirozeně velmi obtížné hovořit o zdrojích inspirace kteréhokoli umělce, částečně proto, že bývají v převážné většině skryté očím veřejnosti, částečně také proto, že si jej každý autor z pochopitelných důvodů pečlivě střeží. V tomto ohledu bylo pro mě nevyslovitelně přínosné čerpat ze vzpomínek a postřehů dlouholetého Knížetova blízkého přítele a kolegy – básníka Josefa Hrubého, dle jehož názoru (a zdaleka ne ojedinělého) se jednalo o básníka naprosto suverénního s jasným osobitým rukopisem. *„Jeho verše bych poznal kdekoliv. Je jako málokdo v západních Čechách a možná i v celé republice.“*⁹⁶

Autorovy vydané sbírky se jeví od prvního do posledního díla jako velice vyrovnané a koherentní.⁹⁷ Těžko bychom u něj hledali stopy přelomového období, změny inspirace nebo jasně patrné fáze vývoje v tvorbě. *„Zdá se, že Kníže byl hotovým básníkem okamžitě a pak už jen pokračoval,“*⁹⁸ dodává Hrubý. Přesto sám autor v jednom z rozhovorů pro Plzeňský deník hovoří o vývoji své tvorby: *„Za tu dobu prošla moje tvorba samozřejmým vývojem. Člověk totiž pořád nikam směřuje. A i když si myslí, že něco v poezii vyřešil, není tomu tak. Musí psát dál. Zanechávám za sebou knihy jako had kůži.“*⁹⁹ Básník také v této souvislosti hovoří o sbírce Fantasia suite z roku 1997: *„Samozřejmě jsem nejprve začínal krátkými útvary. Ty v Suitě jsou z vyloženě začátečnického období. Úmyslně jsem je zařadil před Suitu, aby bylo vidět, jak jsem se k ní propracoval. A Suita byla vlastně první velká zdařilá věc, která stála za to, kterou jsem uřídil od začátku do konce a která se nezvrtla do nějakého psaní do ztracena.“*¹⁰⁰ Své umělecké zrání od roku 1973 shrnuje slovy: *„Poezie se mění podle toho, jak se básník vypracovává, i podle toho, jak se mění jako člověk. Vypracování přichází někdy s tím, jak na sobě člověk pracuje, někdy samo s psaním. Nikdy jsem si neřekl, že napíšu aspoň dvě stránky denně. Prostě jsem buď psal, nebo nepsal. Když to přišlo, tak jsem psal, když ne, tak jsem šel třeba na pivo.“*¹⁰¹

⁹⁶ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

⁹⁷ NOVOTNÝ, Vladimír. Rozprava o současné poezii: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, s. 57.

⁹⁸ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

⁹⁹ SANALLA, Markéta. Ocenění za básně plné pravdy, pokory a píce. *Mladá fronta Dnes*. 2009, roč. 20, č. 271, s. B/1. ISSN 1210-68.

¹⁰⁰ KNÍŽE, Roman. Rozpoložení na události nekouká. Zapsala Veronika Skálová. *Plzeňský deník*. 2000, roč. 9, č. 196, s. 16. ISSN 1210-5139

¹⁰¹ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

Pokušení psát „krátké řádky“ bylo v jeho případě genetické povahy, vzhledem k rozmanité tvorbě otce Jaroslava Knížete, jehož nesmírně obdivoval.¹⁰² Svůj podíl na tvorbě měl jistě i záviděníhodný vztah s matkou Danutou, které věnoval nejednu báseň. Necháme-li však stranou rodinné zázemí, dospějeme k závěru, že jeho styl byl výslednicí inspirace několika velkými básníky, jako např. Františkem Halasem, polským Czesławem Miłoszem nebo Ivanem Divišem. Právě obdiv k poslednímu jmenovanému lze pokládat za jasný a zřejmý základ citlivé a někdy i trochu vzdorovité Knížetovy poezie.¹⁰³ Nutno dodat, že se Roman Kníže nikdy původem své inspirace netajil, Ivanu Divišovi dokonce věnoval minimálně jednu ze svých básní. Ve svých sbírkách uváděl někdy též krátké citace z Halasovy nebo Miłoszovy tvorby. Nelze se však domnívat, že by se snad Kníže pokoušel o nápodobu stylu ať již Divišova nebo kteréhokoliv jiného básníka. To ostatně potvrzuje i Josef Hrubý s dodatkem, že pro Knížete bylo udržení jeho osobitého stylu a pohledu na svět skutečně velmi podstatným. „*Bylo by hloupé snažit se psát jako Diviš. Navíc rozdíl mezi nimi tkvěl v tom, že Diviš se jako básník už narodil. Byl naprosto nenapodobitelný,*“¹⁰⁴ podotkl na toto téma Josef Hrubý. Ivan Diviš byl nejlepším přítelem Romanova otce Jaroslava Knížete, o němž údajně říkal, že před jeho znalostmi hoří jako mák. Seznámili se v lázních na Ostravsku. Psali si a setkávali se. Odtud pramenil vliv na mladého Romana, ústící ve značnou a naprosto zřejmou neskrývanou inspiraci.¹⁰⁵ Po ukončení Divišovy kariéry ve Svobodné Evropě a po jeho návratu (emigroval v roce 1968) do Prahy se tyto dva básníci, tedy Kníže s Divišem, několikrát setkali. Významným okamžikem pro oba jistě mohlo být i Divišovo opětovné vstoupení do církve.¹⁰⁶

Autor sám uvádí ještě jiné kolegy, kteří na něj měli vliv: „*Měl jsem štěstí, že jsem kolem sebe měl básníky jako hrom – Ivana Diviše, Zdeňka Barborku či Josefa Hrubého. Moje básně poznamenal Ivan Diviš i Zdeněk Barborka – oba jsou autory vulkanickými. Josef Hrubý mě také ovlivnil. Je hluboce vědoucí – připadá mi, že je právě ten, o kterých je psáno blahoslavení tiší.*“¹⁰⁷ Se Zdeňkem Barborkou se údajně Kníže seznámil náhodou v restauraci U Salzmannů. Hovořili spolu se zaujetím, ale až později vyšlo najevo, s kým vlastně Kníže

¹⁰² Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ KNÍŽE, Roman, Dnešní doba je pro básníky jako každá jiná, tvrdí Kníže. Zapsala Tereza Maixnerová. *Mladá fronta Dnes*. 2000 (26. 2.), příl. Západní Čechy, s. 3. ISSN 1210-1168.

mluvil. Byl z toho nadšen a rozhodně se nejednalo o setkání poslední. „Často jsme se toulávali po hospodách a ode vsi ke vsi na Plzeňsku. Tu a tam si sdělili i něco ohledně literatury,“¹⁰⁸ dodává Kníže.

Nesmíme však zapomínat také na vliv polských náboženských kořenů a polské poezie (Roman Kníže z ní velice často cituje). Slovy Josefa Hrubého má polský okruh poezie takzvaně v krvi. Hlavní inspirační bod představuje v tomto ohledu již zmiňovaný Czesław Miłosz, básník a spisovatel polského původu, jenž ve své emigraci v USA obdržel roku 1980 Nobelovu cenu. Některá jeho díla si údajně Roman Kníže pro svou potřebu přeložil.¹⁰⁹ Do autorovy poezie se stále navrácí polská realita, která v básníkovi, i díky části rodiny z matčiny strany, neustále vřela. Silný vliv těchto kořenů potvrzuje i Josef Hrubý a dodává s úsměvem: „Oni snad polsky i jedli.“¹¹⁰ Vlivem této skutečnosti však bohužel zřejmě přechází do básnickovy mysli též několikagenerační stigma polských rodin pramenící z historických křivd, vražd a koncentračních táborů. Přestože se tato úvaha přímo nepotvrdila, jeví se dle názorů některých básnickových přátel vysoce pravděpodobnou. Nikdo z dotázaných však za autora života nenašel odvahu zeptat se jej přímo na osudy jeho rodiny. Faktem zůstává, že se realita války, pracovních a koncentračních táborů, hromadných hrobů a bezpráví objevují v Knížetových básních velice často, přesto že ji autor sám nezažil. Setkáváme se s narážkami na události v Katyni, se jmény táborů jako polský Majdanek, s dojmy ze zničené Varšavy nebo jen s úvahou typu: „Co kdyby ze sprchy v divadelní šatně začal unikat plyn?“

Česko-polské vztahy či mentalita rodné Opavy však nepředstavují hranici Knížetových úvah. Obdivuhodná šíře jeho zájmu o společenské dění má svůj obraz též v mnohých básních glosujících události z historie i současnosti nikoli pouze Polska nebo Čech, ale také Ameriky, Francie, Skandinávie, Ruska, Korey, Číny, aj. Vždy se ovšem drží „nízko“ v rovině zájmu o osudy obyčejných lidí, nikoli snad předních osobností či dokonce politiků. Až nápadně často se také zmiňuje o zemích jako Tibet, Bhútán, Kašmír či Nepál. Důvod tohoto počínání není na první pohled zcela čitelný. Osobně se, na základě básně *Jděte s tou zemí*

¹⁰⁸ KNÍŽE, Roman, Dnešní doba je pro básníky jako každá jiná, tvrdí Kníže. Zapsala Tereza Maixnerová. *Mladá fronta Dnes*. 2000 (26. 2.), příl. Západní Čechy, s. 3. ISSN 1210-1168.

¹⁰⁹ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

¹¹⁰ Tamtéž.

budoucnosti¹¹¹ ze sbírky *Insomnia*, domnívám, že v osudu Tibetu spatřuje Kníže paralelu s perzekucemi a potlačováním náboženských hodnot v Polsku. Možná je důvod těchto sympatií k východní kultuře mnohem prostší. Podle vyprávění jednoho z jeho blízkých přátel byl totiž v mládí Roman Kníže aktivním jogínem¹¹², což ale dodávám spíše na okraj a tak říkajíc pro odlehčení vážného tématu. Faktem zůstává, že se v širokém rejstříku autorových básní zrcadlí, nejen impresy, ale také jako propast hluboké zářezy zející realitou a související často s uvědoměním si tíživosti společenských událostí.

Zvláštní Knížetův zájem, který se neodmyslitelně vepsal do způsobu jeho tvorby, představovala hudba. Již od dětství jej provázela, vždyť jeho matka Danuta Knížetová byla klavírní virtuózkou. Sám pak výborně zpíval a v pozdějším věku se pokoušel prohloubit své znalosti hry na kytaru studiem na konzervatoři, bohužel neúspěšně. Jeho zájmem byla hlavně polská klasická muzika jako např. Paderewski nebo Šimanovski (v básních také často uvádí Chopinovo, Mozartovo či Beethovenovo jméno), nijak zvlášť se ovšem nestránil ani hudby moderní, o čemž svědčí i pravidelně se objevující jméno Milese Davise¹¹³. Pokud mu to okolnosti dovolily, často navštěvoval plzeňské hudební festivaly pod širým nebem. Hudební názvosloví proniká také do názvů některých sbírek a básní (např. *Scherza v moll*, *Tango Notturmo*, aj.) Dalo by se říci, že zvláštním rysem jeho poezie byla určitá muzikálnost. Z široké palety vjemů líčených v jeho básních je právě zvuk velmi dominantním. Připomeňme jen pro ilustraci samotné názvy sbírek *Zvolání do mlhy*, *Píseň o zelené lampě*, *Tisícem smyčců na tisíc zvonů* nebo *Fantasia suite*.

Hovoříme-li zde o hudebnosti a artikulovanosti, tolik příznačné pro básníkovu tvorbu, neubráníme se po určitém čase úvaze, zdali při zrodu básní, byť třeba bez vědomí autora, nehrála jistou roli též zvuková stránka nahlas pronesených slov, což by podporoval i fakt Knížetova nezanedbatelného hudebního nadání. Ne bez důvodu uvádí Umberto Eco ve své práci *Otevřené dílo*: „*Básnické slovo (...) nastoluje zcela nový vztah mezi zvukem a pojmem, mezi zvuky a slovy navzájem, a společně s určitým emoce vyvstane i v případě, že význam*

¹¹¹ KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum, s. 12.

¹¹² Interview s Václavem VELHARTICKÝM, muzikantem, kolegou z divadla J. K. Tyla a dlouholetým přítelem. Plzeň 6. 6. 2016.

¹¹³ Miles Davis - americký jazzový trumpetista, skladatel, vedoucí a zakladatel několika jazzových uskupení. Jedna z nejvýraznějších osobností hudby 20. století. Během života zásadně ovlivnil nebo spolu s dalšími založil hned několik jazzových proudů, např. ve čtyřicátých letech hard bop, v padesátých letech cool jazz a na konci šedesátých let jazz-rock.

není zřejmý.¹¹⁴ Výše zmíněná hypotéza by korespondovala také s údajným nadšením pro „vnitřní herectví“, jak se o něm dále zmiňuje Josef Hrubý. Roman Kníže výborně artikuloval a četl své vlastní básně. Přednášel na autorských večerech poezie i v době, kdy závažná nemoc již jeho schopnosti výrazně omezovala. Někdy se sice vyjadřoval ve smyslu, že již sám nevystoupí a mluvil s despektem o svém aktuálním nedokonalém přednesu. Naštěstí byl však v těchto těžkých chvílích podporován svými přáteli a příznivci, což mělo za následek, že téměř na všech svých večerech poezie aktivně vystoupil. Nenahraditelnou oporou mu byla také Eva Willigová, která kromě jiných přednášela na 12 z jeho 44 samostatných večerů poezie, zajišťovala organizaci některých z nich, ale také připravila texty k vydání sbírky *Hořce prší*. K autorově projevu se Josef Hrubý vyjadřuje: „*Nikdo jiný by to tak nepřečetl. Výrazná byla jeho muzikální pestrost a schopnost artikulovat věci, kterých si nikdo nevšímá, skrze metaforu. Viděl v tom možná otce. Někdy šeptal a někdy křičel po celém sále. Působilo to až divadelně (a zde to nemyslím pejorativně). Zážitek byl nepopsatelný. Dokázal zcela přirozeně přitlačit na text. On vás tím textem vedl.*“¹¹⁵ K výše uvedené úvaze o inspiraci zvukem či melodií pronášených slov říká Josef Hrubý: „*U textů je tisíc možností vyjádření. Tvoříte, ale ještě nevíte co, to teprve přijde. A pak už to do vás tak vrosté, že už to neuděláte nikdy jinak. Slovo samo nic neznamená. Důležitý je až kontext a zpracování. Můžete říci tisíci způsoby jednu větu. V tu chvíli se kolem vytvoří takový zvláštní obal a pak už nemůžete jinak.*“¹¹⁶ Právě z tohoto důvodu představují Knížetovy večery poezie nedílnou součást jeho tvorby. V jeho osobním podání nabývala poezie dalšího rozměru, vše do sebe zapadalo. Prostředí, jako například stará nádražní hala či rozkvetlá zahrada, hudba a zvuky, ať již se jednalo o kravské zvonce nebo o pianino či autorův zpěv, to vše vytvářelo jeden prolnutý celek.

Zajímavá je ale též autorova citlivost pro vymezení či „orámování“ okamžiku v plynoucím proudu inspirace a vjemů. „*Musíte přivést slovo k jednoznačnosti. Je to jako malovat krajinu. Nemůžete ji přeci zachytit celou. Kumšt je v ohraničení obrazu,*“¹¹⁷ komentuje tuto schopnost Hrubý. Pokud jde o „ohraničení obrazu“, setkáváme se s jeho efektem v Knížetových básních často. Ať již jde o představení postavy výsekem jejího osudu,

¹¹⁴ ECO, Umberto. *Otevřené dílo: forma a neurčenost v současných poetikách*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2015, s. 126.

¹¹⁵ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

např. „Irena po mozkové mrtvici“ nebo „Hrach, co mu kůň vykopl zuby, Čakut, co mu to ujelo nohy, Husar, co ho udusili polštářem v blázinci (...)“¹¹⁸ či jednoslovný popis atmosféry míst, jako např. „divadlo zbořeno, z nádraží rumišť, hospoda zazděna“¹¹⁹. Tuto úspornost cítíme i v některých přírodních obrazech, které se pak, zvláště v poslední sbírce Hořce prší, stávají až jakýmsi zářmovanými fotografiemi okamžiků, připomeňme pro představu báseň Venku sníh („břízka bez listí, okno do noci svítí ... teď právě zhaslo“).

K principu zrcadlení a vůbec k různým principům a nástrojům užívaných autorem v jeho poezii se Josef Hrubý vyjádřil citátem Ivana Diviše, který údajně praví v jedné své sloce: „Člověk, který jde a narazí na studánku, má několik možností: plivnout do ní, napít se, nebo se v ní spatřit.“¹²⁰ Dle Hrubého mohou být všechny tyto možnosti v jediném textu zároveň, a to je Knížetův případ.¹²¹

Velice silná je autorova metafora, jež se navíc vyznačuje intenzívní obrazovostí. Hrubý jako případný příklad této schopnosti stvoření metafory evokující malířské dílo uvádí název básně (a také celé sbírky z roku 2000) Divizny v dešti. V užití zmíněného principu obrazovosti je podle slov Hrubého patrný vliv Ivana Diviše, jehož „ne že by opsal, ale přetvořil si ho polsky“.¹²² Knížete nazývá „chodící metaforou“. Vzpomíná: „Někdy se dovedl rozzlobit a být vzteklý, ale bylo v tom něco až dětsky naivního. Nemyslím to teď pejorativně. Dítě přijde na věci, na které dospělý člověk už nikdy nedosáhne. Dokázal vidět spojení, které suchou cestou nevymyslíte. Metaforu matematicky nevytvoříte.“¹²³ Autorovu tvorbu popisuje jako vítr z momentálního stavu, jenž dospělý člověk není schopen popsat, jako lavinu. Připomeňme v tomto kontextu jeden z rozhovorů pro Mladou frontu Dnes, v němž Kníže přímo říká: „Psát jsem začal, protože jsem prostě musel. Je to jako chřipka – když to přijde, musím začít psát a nemohu dělat nic jiného. Delší dobu třeba nesestavím jedinou báseň, a pak se mi najednou podaří malá Etna.“¹²⁴

¹¹⁸ KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum, s. 55.

¹¹⁹ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 77.

¹²⁰ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ KNÍŽE, Roman, Dnešní doba je pro básníky jako každá jiná, tvrdí Kníže. Zapsala Tereza Maixnerová. *Mladá fronta Dnes*. 2000 (26. 2.), příl. Západní Čechy, s. 3. ISSN 1210-1168.

Oblíbenou autorovou činností, jež dle mého názoru napomáhala tuto sopku či lavinu uvést do pohybu, byla jízda tramvají. Josef Hrubý potvrzuje: „*Ano, projedli jsme spolu spoustu hodin tramvají na trase linky 2 ze Slovan na Skvrňany. Do hospody mě moc neužil, ale také tam básně vznikaly. Vždycky měl v tašce nějaké rukopisy či poznámky.*“¹²⁵ Při dotázání na původ této zvláštní záliby odpovídá: „*Asi byl unavený. Pestrost pohledu na ubíhající svět mu byla příjemná. Vždyť když si to představíte, jedoucí tramvaj nabízí vlastně pohled dvou nezávislých kamer. Také lidé uvnitř jej inspirovali. Potřeboval pro tvorbu pohyb kolem sebe i uvnitř sebe a neustále si to tláskal do hlavy.*“¹²⁶

Ohledně samotného procesu vzniku básní autor praví: „*Inspiruje mě hlavně poezie sama a život. Ten impuls je nevystopovatelný. To prostě přijde jako bouřka. Jenom proto, že bylo dlouho horko.*“¹²⁷ O poezii se často vyjadřoval jako o určitém rozpoložení a o stavu náhlé inspirace jako o kopnutí koněm. Dalo by se říci, že hodně svých básní doslova „unosil“. ¹²⁸ „*Chodil po městě a setkával se s lidmi, věci v tu dobu vznikaly v jeho hlavě daleko dříve, než cokoliv napsal. Častokrát měl celé dílo rozmyšlené a poskládané v hlavě ještě před tím, než je svěřil papíru.*“¹²⁹

Pan Josef Hrubý ale také vzpomíná na některá stinná období autorovy tvorby: „*Měl také období, kdy mu to nepsalo. To ostatně zná každý, kdo píše básně. Vše najednou vyschne, není o čem. Vypadá to nešťastně, jako že se to už nikdy nevrátí. Když za mnou byl, přesvědčoval jsem ho, že to tak není, že se to zase vrátí.*“¹³⁰ V tomto případě se skutečně nemýlil. Záblesk inspirace přicházel údajně u Romana Knížete stylem povodně. Jen málokdy v jeho díle nalezneme jen pouhou skicu či drobnost.¹³¹ Pokud se pomyslná stavidla tvořivosti otevřela, výsledkem byly dlouhé básně překypující citlivostí, muzikálností, barvami a metaforami, které pan Hrubý nazývá „polskými“ dle podobnosti s autory jako Bronowski nebo Gałczyński, přičemž připouští, že by s ním autor možná nesouhlasil. „*Roman polskou krev měl, ať se jí chtěl zbavit, nebo ne,*“¹³² dodává závěrem.

¹²⁵ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ KNÍŽE, Roman. Rozpoložení na události nekouká. Zapsala Veronika Skálová. *Plzeňský deník*. 2000, roč. 9, č. 196, s. 16 ISSN 1210-5139

¹²⁸ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

Co se týče vzájemné spolupráce, účinkovali tito autoři dohromady pouze na jediném večeru poezie nazvaném „Dům s pianinem“ ve Stop Gallery v Plzni v roce 1995, za doprovodu saxofonisty Marcela Bárty a kontrabasisty Vojtěcha Šatry. Oba básníci četli svoji vlastní poezii. „Vybral jsem z každé sbírky jednu báseň, a vytvořil tak jakýsi celoživotní průřez svojí tvorbou,“¹³³ upřesňuje Hrubý, „ani nevím, jak to udělal Roman.“¹³⁴ Jednalo se tedy spíše o přátelství osobního rázu, nežli o umělecké spolupracovníky. Mnohokrát, když byl ještě zdravý, mladý a výbušný navštěvoval Roman Kníže pana Hrubého v jeho bytě. Nehovořili spolu vždy jen o poezii, raději poslouchali zajímavou hudbu nebo také jen tak mlčeli. Byl to velice zvláštní vztah dvou lidí, kteří spolu z nějakého zvláštního důvodu rezonují.¹³⁵ K otázce možnosti vzájemného ovlivnění v uměleckém růstu či nasměrování se Josef Hrubý staví skepticky. Dle jeho slov představuje přátelství mezi píšícími lidmi vždy jisté úskalí. Může se objevit snaha, byť jen minimální, toho druhého někam směřovat, částečně jej ovlivnit. Jde však, dle slov Hrubého, o největší omyl, jaký se umělci může stát. „Romana nebylo možné si přizpůsobit, někam jej navodit. Společně jsme realizovali jen jediný projekt. Naše přátelství bylo vnitřním spřízněním při vzájemném respektu. Jako když se sejdou dvě strašidla a každý je jiný. Něco tam přeskakovalo a nevíte, co to je. Kdyby byl žena, dalo by se to snáze vyjádřit. Ženu si také nepřizpůsobíte k vlastnímu obrazu.“¹³⁶ Básníci se často scházeli ve vzájemné diskuzi. Při tomto osobním setkávání se od sebe však údajně nezamýšleli nic učit. Kouzlo spočívalo spíš v autenticitě tohoto kontaktu. Taková byla ostatně i Knížetova poezie - autentická, pravdivá, autorem nepředstíraná. „To, co napsal, tak to bylo. Já bych to napsal jinak, ale nikdy bych mu to nerozmlouval. Občas se dostal někam, kam bych nešel, protože bych se bál některých věcí. Něco by mi přišlo tak tvrdé, že bych před tím utíkal. Chovám ale respekt k tomu, že to tak napsal.“¹³⁷

Zde se postupně dostáváme k vůbec nejobdivovanějšímu aspektu Knížetovy poezie, kterým je nebývalá autentičnost. Karla Erbová – spisovatelka, přítelkyně a kolegyně z Obce spisovatelů, spatřuje v autenticitě a opravdovosti básnickových sdělení daleko vyšší hodnotu než snad v pro kritiky přitažlivé noblese verše, obraznosti a rytmu či v baladickém nádechu poezie. „Já tam cítím srdce (...) Víím, že je to opravdové, že je to na kost, na krev, na infarkt,

¹³³ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

na blázinec.¹³⁸ To, co pro ni osobně autorova poezie znamená, vyjádřila výstižně v doslovu ke sbírce *Píseň o zelené lampě*: „*Jeho básnické skladby, křičící o osamocenosti víry, naděje i lásky, oslovují, ba zasahují. Nejsou vypočítanými střelami pro efekt, jsou to výkřiky toho, který si uvědomuje svoji bezmocnost, a přesto se nemůže smířit s tím, co je. Neboť umění chce vždycky svět lepší.*“¹³⁹ Snad by bylo vhodné ocitovat též slova Mirka Kovaříka z recenze na sbírku *Tisícem smyčců na tisíc zvonů*, v níž praví: „*Nepřekročí hráz, za níž straší doména pouhé zveršované publicity výlevů zjitřené poetické duše. V básních Romana Knížete jde o nové uspořádání hodnot z hlediska nadčasových konstant, v nichž lidské sblížení, porozumění i obyčejná slušnost mají své stálé místo.*“¹⁴⁰ Básník osobně tyto hodnoty hluboce prožíval, stejně jako křivdy a bolesti současné společnosti. Téma obyčejného člověka a jeho životního prostoru mu bylo velice blízké, o čemž svědčí i obsah jeho „přetékajících šuplíků“. Přestože se za básníka v pravém smyslu nepovažoval a neměl rád hledání tematiky v poezii, bylo pro něj téma člověka něčím nesmírně dramatickým, zvláště pak v kontrastu s dvojí stranou mince, již nabízí civilizace. „*Poezie není referát na dané téma. Prostě píšu o pocitech příjemných i nepříjemných. Vypisuji se z bolestí a nemocí světa,*“¹⁴¹ tvrdí Kníže. „*Chtěl bych čtenáře přinutit ke stejnému úhlu pohledu. Říct – koukněte se víc zblízka a ucítíte, že to smrdí. Jako bych stál na bedně od ovoce a své verše hlásal do davu. V básních totiž reflektuji současnou společnost a píšu o jejích problémech.*“¹⁴²

Autorovi nechyběl na druhou stranu ani smysl pro humor, přestože tíhnul často k ironii. Důkazem jsou některé jeho slovní hříčky např. „*kolie v kolejišti*“¹⁴³, spojení „*hořce sežvýkej hořce*“¹⁴⁴ nebo přesmyčka týkající se velké říjnové „*evoluce*“ v básni *Hořící sady plné barev*.¹⁴⁵ Jednu z básní¹⁴⁶ publikovanou ve sbírce *Insomnia* dokonce sestavil na základě vedlejších účinků jednoho z preparátů, který kvůli své nemoci užíval. Je až obdivuhodné, jak dokázal svým mnohdy břitkým vtipem vzdorovat nepříznivému osudu.

¹³⁸ KNÍŽE, Roman. *Píseň o zelené lampě*. Plzeň: Fraus, c2004, s. 101.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Tvar/6.1995/5/21.png>

¹⁴¹ KNÍŽE, Roman. *Dnešní doba je pro básníky jako každá jiná*, tvrdí Kníže. Zapsala Tereza Maixnerová. *Mladá fronta Dnes*. 2000 (26. 2.), příl. Západní Čechy, s. 3. ISSN 1210-1168.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 127.

¹⁴⁴ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 120.

¹⁴⁵ NOVOTNÝ, Vladimír. *Rozprava o současné poezii*: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006, s. 59.

¹⁴⁶ KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum, s. 51.

3 OCENĚNÍ A PLÁNOVANÉ PROJEKTY

3.1 AUTOROVA OCENĚNÍ

Je až s podivem, že prozatímní seznam ocenění nadaného západočeského básníka není nikterak dlouhý. Z nejdůležitějších poct bychom mohli jmenovat Cenu Bohumila Polana za poezii z roku 2009, udělenou za sbírky *Insomnia* a *Zvolání do mlhy* (nikoli snad *Zvolání do tmy*, jak opakovaně chybně uvedl Plzeňský deník - zde je ostatně jasně patrná míra obeznamenosti veřejnosti s Knížetovým dílem). V pořadí devátém ročníku soutěže vyhlašované Střediskem západočeských spisovatelů byla cena poprvé udělována zvlášť za prózu a za poezii. V řadách porotců zasedli Dominik Mačas, Josef Hrubý a Karla Erbová, sama dvojnásobná nositelka Polanovy ceny, která se u příležitosti předání ceny vyjádřila svůj vztah ke Knížetově poezii: „*Je to básník vidoucí a vědoucí. V jeho verších je obžaloba i obhajoba.*“¹⁴⁷ „*Abychom o něm vše věděli, nepotřebujeme znát jeho životopis. Stačí číst jeho básně. Jsou plné pravdivosti, pokory a píle.*“ „*Jen řeknu, že cenu měl Roman Kníže dostat už dávno,*“¹⁴⁸ dodává Karla Erbová v rozhovoru pro *Mladou frontu Dnes*. Sám autor reagoval při předávání ceny s příslovečným humorem „*Na každého prej jednou dojde,*“¹⁴⁹ pronesl s nadsázkou.

O tři roky později pak Roman Kníže obdržel z rukou plzeňského primátora Martina Baxy čestné uznání za básnickou sbírku *O čem jde řeč*. Zmíníme-li ještě navíc jedno z prvních ocenění, tj. Cenu měsíčníku *Plž* za rok 2003, dostaneme se tím překvapivě ke konci dohledatelného seznamu ocenění. Nezbývá tedy než doufat v jeho rozšíření, bohužel již po autorově smrti.

3.2 UVEDENÍ SBÍRKY HOŘCE PRŠÍ

Po nedlouhé části věnované oceněním bylo mým původním záměrem pojednat krátce o básnických chystaných projektech. Vzhledem k náhlému skonu autora v dubnu tohoto roku, bych se ráda na tomto místě věnovala projektu uskutečněnému naštěstí s předstihem oproti původnímu plánu, a to o vydání a křtu nejnovější sbírky *Hořce prší*.

¹⁴⁷ Dostupné z: http://plzensky.denik.cz/kultura_region/polanovu-cenu-ziskali-spisovatelka-a-basnik.html

¹⁴⁸ SANALLA, Markéta. Ocenění za básně plné pravdy, pokory a píle. *Mladá fronta Dnes*. 2009, roč. 20, č. 271, s. B/1. ISSN 1210-68.

¹⁴⁹ Dostupné z: http://plzensky.denik.cz/kultura_region/polanovu-cenu-ziskali-spisovatelka-a-basnik.html

Následuje pak ohlédnutí za „posledním večerem poezie“ věnovaným vzpomínce na Romana Knížete a rozloučení se s ním.

Básnická sbírka *Hořce prší* je poslední v pořadí vydanou sbírkou plzeňského básníka Romana Knížete. Reflektuje autorovu tvorbu v rozmezí 12 let, konkrétně mezi lety 1999 – 2011. Její vydání bylo původně autorem i editorkou plánováno daleko dříve, pak ale přišlo zhoršení básníkovy stavu a náhlá hospitalizace. Proto měla být kniha prozatím pro veřejnost překvapením až do plánovaného vydání v létě letošního roku. Nakonec se jí ovšem díky úsilí dlouholeté spolupracovnice a osobní přítelkyně autora Evy Willigové, jež se ujala editorských prací, podařilo vydat již v prosinci roku 2015. Příprava a chronologické uspořádání souboru textů vzniknuvších za více než deset let nebylo rozhodně snadným úkolem, vzhledem k omezené komunikaci s autorem, jak potvrzuje Eva Willigová. „*Roman naštěstí připisuje k téměř každé básni datum,*“ dodává.¹⁵⁰ Nemalou zásluhu na vydání sbírky má rovněž podpora některých dalších přátel, laskavé finanční přispění Tadeusze Siwka a záštita ze strany soukromého nakladatelství Pavel Mervart.

Knihla obsahuje mimo jiné i kompletní soupis doposud vydaných sbírek, přehled uskutečněných večerů poezie včetně jmen spolupracujících hudebníků a divadelníků. Frontispice představuje pastel nazvaný *Odcházející* postava z dílny jednoho z nejuznávanějších současných plzeňských výtvarníků Vladivoje Kotyzy. O grafické zpracování obálky se postaral Luděk Joska.

Sbírka byla slavnostně představena čtenářské veřejnosti 22. března tohoto roku na oficiálním křtu konaném v prostorách plzeňské Galerie 13. Zmíněné události se k velkému potěšení příznivců současné české poezie účastnil i sám autor, jenž, ačkoliv v té době již těžce nemocen, stále oplýval svým nezaměnitelným břitkým humorem. Hosty zde byli mimo jiných také básníkovi polští příbuzní, zástupci nakladatelství, přátelé – umělci. Mezi nimi též básník Josef Hora nebo výtvarník Vladivoj Kotyza, který se vyjádřil v tom smyslu, že: „*má nejraději drobné impresionistické veršové kresby (Mlha, keřík angreštu/tak skrčen, / že jej ani nevidíš. / Navíc spíš.)*“¹⁵¹ Verše přednášeli Eva Willigová a Jindřich Kout, básníkův dlouholetý přítel, jenž interpretoval jeho básně již na prvním večeru poezie v roce 1975.¹⁵²

¹⁵⁰ Interview s Evou WILLIGOVOU, editorkou sbírky *Hořce prší* a dlouholetou přítelkyní. Plzeň 7. 4. 2016.

¹⁵¹ Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/_zprava/alena-zemancikova-posledni-sbirka-romana-knizete--1606077

¹⁵² Tamtéž.

V jejich podání zazněl výběr básní, z nich dle slov Alena Zemančíkové: „*Nejpůsobivější a snad i nejlepší jsou ty z nemocnic, v nichž se mezi utrpením vlastním i bližních bilancuje život.*“¹⁵³ To vše za doprovodu klavírních skladeb Chopina a Beethovena v podání žákyně plzeňské konzervatoře. Krátkého úvodního slova při křtu se ujal mimo jiné i autor lektorského posudku ke sbírce Doc. Bohumil Jirásek, coby jeden z jejích kmotrů.

Co se týče obsahu samotné sbírky, lze si hned při letmém prolistování povšimnout zajímavého uspořádání, tedy jakéhosi orámování dvěma částmi s básněmi menšího rozsahu. První z nich představuje kaskádu výjevů z dětství, prostředí statku, přírodních obrazů, venkova či skic prostých předmětů z domácnosti. Část závěrečná pak v sobě nese střídání biblických motivů s náměty současného společenského dění včetně bezprostředního autorova okolí. Celý svazek uzavírá trojice básní v následujícím sledu obrazů: dětství, současnost básníkůvých pocitů, zmrtvýchvstání Krista.

Zatímco v předchozích sbírkách je patrný s výrazný motiv zrcadlení, protikladu a tedy jakési duality, ve sbírce *Hořce prší* se v oblasti kompozice náhle vynořuje prvek trojice. Zmíněný jev se nám může zdát jako logické vyústění knížetových hlavních dvou inspiračních zdrojů, tedy přírody, která zde může zastupovat prvek duality a křesťanské náboženství se symbolikou trojice.

Oproti obvyklému stylu autorovy tvorby se zde setkáváme, a to snad zcela poprvé, s básněmi velice krátkého rozsahu, připomínajícími v některých případech japonské haiku, protiklad pak představuje báseň „*Kdy srdce oněmí, kdy ožívá*“ o rozsahu celých šesti stran.

Občasný přesah jedné z básní do následující působí dojmem přelévající se vlny, nikoli snad neúplnosti jedné z nich. Zmíněný jev dle mého názoru odpovídá charakteru autorovy tvorby, vyznačující se jakousi lavinovitostí. Jinými slovy je důkazem inspirace přicházející náhle v silném impulsu, následovaném obdobím překotného psaní.

Jedná se o zatím nejrozsáhlejší sbírku naplněnou melancholickými obrazy, prostou radostí i realitou současné společnosti. Kniha je přírodní scénérií, laboratoří zvuků¹⁵⁴ i komentářem okolního světa. Dle J. Hrubého představuje vrchol básnického umění jeho přítele a kolegy. I když něčím netypická, stále je v ní autorův rukopis jasně čitelný.

¹⁵³ Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/_zprava/alena-zemancikova-posledni-sbirka-romana-knizete--1606077

¹⁵⁴ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 102.

„Rozpoznal bych jeho větu na pět kilometrů. Roman je jedinečný ve své tvorbě a stylizaci osobního příběhu, ne kvůli tomu, že je nemocný. V české poezii se mu nedostává místo, které by mu patřilo. Je jedním z nejtalentovanějších českých básníků. Nesnažil se psát písničky jako Seifert nebo Halas. Dost toho vydal a spoustu toho ještě čeká. Na to dojde. Ví, co už použil a co tam ještě je. Třeba z dob, kdy mu poezii nevydávali, ale z něj tryskaly celé trsy.“¹⁵⁵

3.3 DOHOŘELA AMARANTOVÁ SVÍCE

Bohužel, necelý měsíc po uvedení své nejnovější sbírky podlehl Roman Kníže (přestože srdnatě bojoval) vleklé chorobě, jejíž projevy jej po dlouhý čas nepříjemně sužovaly. Jeho verše zazněly na „posledním večeru poezie“ nazvaném Za Romanem Knížetem, konaném 19. dubna ve 20:00 h v prostorách plzeňské scény Jižní předměstí.

Jako na každém večeru poezie, i zde hořela svíce, zněla hudba a sálem se nesly hlasy interpretů. Některé důvěrně známé z předešlých setkávání (např. hlasy Evy Willigové a Jindřicha Kouta), jiné doposud neznámé, avšak o to upřímněji se loučící svou básní vybranou napříč vydanými sbírkami (např. Ivo Hucl nebo Jiří Kout). Zvolenou melodií se rozloučili Pavel Hrubý (saxofon), Michal Cába (bicí) Vladimír Grulich (kytara) a jiní. Prostor prodchnutý atmosférou vzpomínek, smutku, ale i smíření zaplnila improvizace taneční skupiny NoTa. Závěrem večera pak zazněl ještě naposledy básníkův hlas i zpěv z promítaného krátkého záznamu jednoho z jeho večerů. Rodina se s Romanem Knížetem rozloučila o tři dny později v plzeňském kostele u Františkánů. Básník je pochován v rodinné hrobce ve slezském Rychvaldu.

¹⁵⁵ Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.

ZÁVĚR

Je velice obtížné psát o doposud žijícím autorovi, ještě těžší o autorovi, jehož osobně poznáte, a o to obtížněji se píše o známém člověku, který náhle tento svět opustil.

Bylo mi nesmírným potěšením setkávat se s různými zajímavými osobnostmi, jež kolem sebe Roman Kníže měl, a rozkrývat tak postupně nové a nové pohledy na jeho život i dílo, mnohdy i překvapující. Všechny respondenty spojovala nezměrná srdečnost a přátelské naladění, přičemž všichni do jednoho mé snažení podporovali se slovy, že si autor rozhodně zaslouží větší publicitu a uznání.

Práce pro mě byla zamyšlením nad osudy člověka, jehož hlas v nahrávce pořadu českého rozhlasu zněl tak bojovně a neochvějně, přestože já osobně si jej již pamatuji značně roztřesený s občasnými vynucenými pauzami. Vzpomněla jsem na zvuk perských zvonců, jež mi básník daroval a ještě při našem pozdějším setkání se na ně ptal. Zněly často na večerech poezie, znějí i v Knížetových básních. Vyvrátila jsem si sama pro sebe některé dezinterpretace, jež přirozeně vznikají, bavíte-li se o známém člověku s někým, kdo jej znal pouze povrchně. Je ovšem pravdou, že ne se všemi důležitými osobnostmi se mi podařilo hovořit, což jistě představuje rezervy ve zdrojích práce, nicméně i přesto bylo mou snahou přiblížit osobnost Romana Knížete co nejautentičtěji. Osobně by mi bylo velkou potěchou dočkat se vydání monografie věnované tomuto talentovanému plzeňskému umělci a pevně doufám, že seznam jeho ocenění bude, byť bohužel příliš pozdě, rozšířen o několik dalších uznání. Od počátku dubna tohoto roku již Roman Kníže není mezi námi. Panter se zelenýma očima nakonec přeci jen skočil. Básník opustil tento svět navždy ne však, jak doufám, duch jeho poezie.

CONCLUSION

C'est très difficile d'écrire d'un auteur récent, plus difficile d'écrire d'un auteur avec lequel vous avez fait connaissance et encore plus difficile d'écrire d'un auteur, lequel est parti de ce monde subitement.

J'ai eu du plaisir de rencontrer beaucoup de personnages intéressants, qui sont entourés Roman Kníže et découvrir grâce à cette expérience nouveau point de vue à sa vie et son oeuvre parfois assez surprenants. Tous mes répondants ont été liés par la même cordialité et par l'esprit d'amitié. Il m'ont tous supportés sans exceptions en ajoutant que l'auteur mérite plus d'publicité et reconnaissance.

Pour moi personnellement cette représente la méditation sur le destin d'un homme, qui a possédé le voix fort et rétif (comme nous l'écoutons sur l'enregistrement d'un émission radiophonique), même si je me rapelle que son voix tremblé avec des pauses forcées. Je me rappelais le son des sonnailles persanes, lesquelles j'ai reçu comme un cadeau de la part d'auteur. Pendant notre dernière rencontre nous avons parlé d'eux. J'ai réussi de démentir (juste pour moi même) certains desinterprétations résultant naturellement des dialogues avec des gents qui ont fait que la connaissance superficielle avec Roman Kníže.

Malheureusement je n'ai pas eu d'occasion de parler avec tous personnages importants, néanmoins j'ai essayé, dans les limites du possible, de présenter la personnalité de Roman Kníže par la façon la plus authentique. Personnellement je serais très conntente d'arriver à voir la monographie traitant de cet excellent et talentueux artiste de Pilsen et j'espère que la liste de ses appréciation s'augmenta, malheureusement trop tard. Au début d'avril cette année Roman Kníže a quitté ce monde pour toujours. La pantère noire est finalement sautée. Le poète est parti, mais l'esprit de sa poésie, comme j'espère, demeure.

SHRnutí

Práce si klade za cíl představit a přiblížit život a dílo plzeňského básníka a divadelníka Romana Knížete od počátků jeho básnické a divadelní kariéry až po současnou tvorbu či plánované projekty. Zvláštní pozornost je věnována fenoménu autorských večerů poezie, stejně jako spolupráci s rozhlasem či jinými umělci (tj. hudebníky, výtvarníky, divadelníky nebo tanečníky). Záměrem je také připomenutí některých básnických ocenění a stručná analýza charakteristických rysů objevujících se v jeho tvorbě.

RESUMÉ

La thèse a pour objectif d'approcher et de présenter la vie et l'oeuvre de Roman Kníže, le poète et l'acteur talentueux de Pilsen. Cette composition traite des commencements de sa carrière artistique en passant jusqu'à la production contemporaine et les projets actuels. Je mets l'accent sur le phénomène des soirées de poésie, même que sur la collaboration avec la radio et avec ses collègues – artistes (c.-à-d. des musiciens, des artistes, des acteurs ou des danseurs). Le but c'est aussi de rappeler des appréciation (malheureusement pas très nombreuses) et l'analyse brève des traits caractéristiques, lesquels sont apparus dans son oeuvre.

SEZNAM LITERATURY

Bibliografie

- ČERVENKA, Miroslav, SGALLOVÁ, Květa a Jiří HOLÝ (eds.). *Kapitoly o českém verši*. Praha: Karolinum, 2006. Prameny k dějinám českého myšlení. ISBN 80-246-1274-7.
- ECO, Umberto. *Otevřené dílo: forma a neurčenost v současných poetikách*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2015, 295 s. ISBN 978-80257-1158-3.
- ECO, Umberto. *O literatuře*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2004, 313 s. ISBN 80-7203-588-6.
- ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0740-9
- NOVOTNÝ, Vladimír. Rozprava o současné poezii: [sborník příspěvků přednesených na mezinárodní bohemistické konferenci, konané v Plzni ve dnech 18. až 19. listopadu 2004. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006. ISBN 80-7043-514-3.
- *Kdo je kdo v Obci spisovatelů: who's who*. Vyd. 2., rozš. Praha: Obec spisovatelů, 2005. ISBN 80-239-4027-9.

Básnické sbírky

- KNÍŽE, Jaroslav. *Verše z pohody i z nepohody*. Plzeň: Pro libris, 2009. Ulita. ISBN 978-80-86446-46-2.
- KNÍŽE, Roman. *Divizny v dešti: září 1994 - říjen 1996*. Praha: Protis, 2000. ISBN 80-85940-29-9.
- KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. ISBN 978-80-7465-176-2.
- KNÍŽE, Roman. *Píseň o zelené lampě*. Plzeň: Fraus, c2004. ISBN 80-7238-384-1.
- KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum. ISBN 978-80-87289-01-3.
- KNÍŽE, Roman. *Zvolání do mlhy*. Plzeň: Pro libris, 2008. Ulita. ISBN 978-80-86446-42-4.

Periodika

- KNÍŽE, Roman, Dnešní doba je pro básníky jako každá jiná, tvrdí Kníže. Zapsala Tereza Maixnerová. *Mladá fronta Dnes*. 2000 (26. 2.), příl. Západní Čechy, s. 3. ISSN 1210-1168.

- KNÍŽE, Roman. Rozpoložení na události nekouká. Zapsala Veronika Skálová. *Plzeňský deník*. 2000, roč. 9, č. 196, s. 16 ISSN 1210-5139
- SANALLA, Markéta. Ocenění za básně plné pravdy, pokory a píle. *Mladá fronta Dnes*. 2009, roč. 20, č. 271, s. B/1. ISSN 1210-68.
- ZEMANČÍKOVÁ, Alena. Večery s Knížetem byly a zůstaly obřadem poezie. *Mladá fronta Dnes*. 2007, roč. 216, s. 3. ISSN 1210-1168.

Interview

- Interview s Karlou ERBOVOU, spisovatelkou a kolegyní z Obce spisovatelů. Plzeň 1. 6. 2016.
- Interview s Josefem HRUBÝM, básníkem a dlouholetým přítelem. Plzeň 7. 4. 2016.
- Interview s Václavem VELHARTICKÝM, muzikantem, kolegou z divadla J. K. Tyla a dlouholetým přítelem. Plzeň 6. 6. 2016.
- Interview s Evou WILLIGOVOU, editorkou sbírky *Hořce prší* a dlouholetou přítelkyní. Plzeň 7. 4. 2016.

Online zdroje

- <http://zivotopis.osobnosti.cz/miles-davis.php>
- http://plzensky.denik.cz/kultura_region/polanovu-cenu-ziskali-spisovatelka-a-basnik.html
- http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/_zprava/alena-zemancikova-posledni-sbirka-romana-knizete--1606077
- <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Tvar/6.1995/5/21.png>

Obrázky

- č. 1. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/_zprava/alena-zemancikova-posledni-sbirka-romana-knizete--1606077
- č. 2. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/_zprava/alena-zemancikova-posledni-sbirka-romana-knizete--1606077
- č. 3. a č. 11 Soukromé foto autorky práce
- č. 4 Dostupné z: http://plzensky.denik.cz/kultura_region/polanovu-cenu-ziskali-spisovatelka-a-basnik.html

- č. 5-9 Soukromé fotografie poskytla s laskavým souhlasem Eva Willigová
- č. 10 Soukromé foto poskytl s laskavým souhlasem Robert Janda

PŘÍLOHY**Příloha č. 1:** Bibliografie – chronologický přehled¹⁵⁶

- „*Kabát můj větrný*“ Praha, Antonín Petr, 1979. edice Kde domov můj, řada B básnické debuty, av. 2., 63 s. Samizdat (Dostupné v: HANÁKOVÁ, Jitka. *Edice českého samizdatu 1972-1991*. Praha: Národní knihovna ČR, 1997. ISBN 80-7050-283-5.)
- KNÍŽE, Roman. *Tisícem smyčců na tisíc zvonů*. Ilustroval Alexandra SEDUNKOVÁ. Český Těšín: Olza, 1994.
- KNÍŽE, Roman. *Fantasia suite*. Ilustroval Miroslav TÁZLER. Plzeň: Perseus, 1997. ISBN 80-86030-13-X.
- KNÍŽE, Roman. *Divizny v dešti: září 1994 - říjen 1996*. Praha: Protis, 2000. ISBN 80-85940-29-9.
- KNÍŽE, Roman. *Píseň o zelené lampě*. Plzeň: Fraus, c2004. ISBN 80-7238-384-1.
- KNÍŽE, Roman. *Krajina s mračnem: Krajobraz z chmura*. Ilustroval Petr JINDRA. Plzeň: Pro libris, 2006. Zrcadlo (Pro libris). ISBN 80-86446-26-3.
- KNÍŽE, Roman. *Zvolání do mlhy*. Plzeň: Pro libris, 2008. Ulita. ISBN 978-80-86446-42-4.
- KNÍŽE, Roman. *Insomnia*. Ilustrace Petr Jindra. Plzeň: Galerie města Plzně, 2008. Imago et verbum. ISBN 978-80-87289-01-3.
- KNÍŽE, Roman. *O čem jde řeč*. Ilustroval Vladivoj KOTYZA. Plzeň: V Pro libris vydalo Středisko západočeských spisovatelů, 2011. Ulita. ISBN 978-80-86446-52-3.
- „*Na pláních bílo*“ 2013 (soukromý tisk)
- KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. ISBN 978-80-7465-176-2.

¹⁵⁶ KNÍŽE, Roman. *Hořce prší: verše z let 1999-2011*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. ISBN 978-80-7465-176-2.

Příloha č. 2: Přehled autorských večerů poezie¹⁵⁷

Společné s jinými autory

- **Konverzace pólů** 1975 klub mediků v Plzni, s Michaelou Pánkovou (verše), členové Divadla Dominik (přednes)
- **První akordy** 1976 poetická kavárna Viola v Praze, s dalšími začínajícími autory, členové studia Viola (přednes)
- **Čekání na dopis od mrtvého koně. Tango nocturno** 1993 galerie Esprit v Plzni, s V. Stadtherrem ml., René Přibil (přednes textů V. Stadtherra), Eva Willigová (přednes textů Romana Knížete), V. Stadtherr (klávesy), Michal Röhrich (kytara)
- **Dům s pianinem** 1995 Stop Gallery v Plzni, s Josefem Hrubým (verše, autorské čtení), Roman Kníže (autorské čtení), Marcel Bárta (saxofon), Vojtěch Šatra (kontrabas)

Samostatné

- **Unisono** 1978 ateliér akademického malíře Vladimíra Havlice, Plzeň, Jaroslav Konečný (přednes), Roman Kníže (harmonium, zvony, indické zvonce)
- **Plaménky** 1979 zkušebna šermířů Duellum, Plzeň, Roman Kníže (přednes, xylofon, tamburina), Vojtěch Dzurka „Džetro“ (příčné flétny)
- **Dialogy s vodou** 1979 na Šumavě pod širým nebem, Roman Kníže (přednes, zvonky), Jarka Novotná (přednes)
- **Mare serenitatis** 1980 zkušebna šermířů Duellum, Plzeň, Roman Kníže (přednes, perské zvonce), Vladimír Grulich (elektrická kytara)
- **Kabát můj větrný** 1980 zkušebna šermířů Duellum, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Jindřich Kout (přednes), Stanislav Svoboda (kytara)
- **Říjnové bourée** 1982 zkušebna šermířů Duellum, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Vojtěch Dzurka „Džetro“ (flétna), František Kučera (trubka), Tomáš Zemen (basklarinet)
- **Jako kdysi** 1985 doma v bytě, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Ivo Hucl (foukací harmonika)
- **Fantasia suite** 1986 v bytě přátel, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Čestmír Mrzena (elektrická kytara)

¹⁵⁷ KNÍŽE, Roman. Hořce prší: verše z let 1999-2011. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. ISBN 978-80-7465-176-2.

- **Píseň o zelené lampě** 1987 Hifi-klub, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Čestmír Mrzena (elektrická dvoukrká kytara)
- **Čas jeřabiny** 1988 Hifi-klub, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Eva Willigová (přednes), V. Stadtherr st. (kontrabas)
- **Terra deflorata** 1990 Hifi-klub, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Vladimír Grulich (klávesy), Čestmír Mrzena (klávesy)
- **Hudba k sestě** 1990 klub DJKT, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Johana Tesařová (přednes), P JAZZ-combo (hudba)
- **Půlnoční slunce** 1991 galerie Esprit, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Eva Willigová (přednes), Vladimír Grulich (klávesy)
- **Tango notturno** 1992 barokní špejchar na Roudné, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Eva Willigová (přednes), V. Stadtherr st. (kontrabas)
- **Smích nad jantarovou horou** 1993 galerie Esprit, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Čestmír Mrzena (elektrická kytara)
- **Tisícem smyčců na tisíc zvonů** 1995 galerie Esprit, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Vladimír Grulich (klávesy), Čestmír Mrzena (klávesy, elektrická dvoukrká kytara)
- **Litanie do ticha** 1995 Stop Gallery, Plzeň, René přibil (přednes), Milan Benedikt Kašpírek (elektrické housle)
- **Divizny v dešti** 1996 Stará synagoga, Plzeň, Roman Kníže (přednes, perské zvonce), Eva Willigová (přednes), Vladimír Grulich (klávesy)
- **Scherza v moll** 1997 galerie Dominik, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Vladimír Grulich (klávesy), Čestmír Mrzena (elektrická kytara)
- **Město jak po požáru věže** 1998 Galerie ve sklepě, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Eva Willigová (přednes), Vladimír Grulich (klávesy)
- **Tobě a ohni** 1999 Galerie ve sklepě, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Vladimír Grulich (klávesy)
- **Útok ticha** 2000 Galerie města Plzně, Roman Kníže (přednes), Libuše Staňková (přednes), Kryštof Marek (klávesy), Pavel Hrubý (tenorsaxofon)
- **Rukáv plný hadů** 2000 zdevastované prostory nádraží Jižní předměstí, Plzeň, Roman Kníže (přednes, zpěv), Eva Willigová (přednes), Ivo Pavelka (akordeon)

- **Nebudu o tom mlčet** 2001 Galerie města Plzeň, Roman Kníže (přednes), Martina Samková (přednes), Tomáš Reindl (didžeridu, tibetské mísy), Any Maršáková (zpěv)
- **Theatrum mundi** 2001 Galerie 21, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Sára Bukovská (piano)
- **Hořce prší** 2001 Galerie města Plzně, Roman Kníže (přednes, dešťová hůl), Blanka Hejtmánková (přednes), Eva Willigová (přednes), Kryštof Marek (klávesy, vystavený artefakt)
- **Carmina diabolica** 2002 Galerie města Plzně, Roman Kníže (přednes), Pavel Hrubý (tenorsaxofon)
- **Amarant** 2002 Galerie města Plzně, Roman Kníže (přednes), Michal Cába (bicí), Hana Koutová (tanec)
- **Zvolání do mlhy** 2003 Galerie města Plzně, Roman Kníže (přednes), Sára Bukovská (přednes), Kryštof Marek (klávesy)
- **Mezi jedním a druhým deštěm** 2006 Divadlo Dialog, Plzeň, Roman Kníže (přednes, perské zvonce, kravský zvonec), Vladimír Grulich (klávesy)
- **Krajina s mračnem: Krajobraz z chmurą** 2006 Polanova síň Knihovny města Plzně, Roman Kníže (přednes v polštině), Eva Willigová (přednes v češtině), Roman Kerbs (trubka), Ivo Pavelka (piano)
- **O čem jde řeč** 2007 zdevastované prostory nádraží Jižní předměstí, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Jan Braun (klávesy), Franko Dudinka (bicí), taneční skupina NoTa
- **Kdy srdce oněmí, kdy ožívá** 2007 Galerie města Plzně, Roman Kníže (přednes), Andrea Černá (přednes), Roman Kerbs (přednes, trubka)
- **A vítr duje stále silněji** 2007 Divadlo Dialog, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Michal Cába (bicí), Hana Habrychová Koutová (tanec)
- **Poezie sama** 2008 Galerie města Plzně, Roman Kníže (přednes, kytara, zpěv), Blanka Hejtmánková (přednes), Any Maršáková (přednes, zpěv), Jindřich Kout (přednes), Michal Cába (ghatam), Ivo Hucl (foukací harmonika)
- **Na oblak pravdy** 2009 Galerie 13 ve sklepě, Plzeň, Roman Kníže (přednes, zpěv), Eva Willigová (přednes), Pavel Hrubý (tenorsaxofon, basklarinet)
- **Právě přestává pršet** 2009 fara kostela Nanebevzetí Panny Marie, Plzeň, Roman Kníže (přednes), František Kučera (křídlovka, mušle)

- **Smutek soumraku zářijového** 2010 čajovna Seraf, Plzeň, Roman Kníže (přednes), František Kučera (křídlovka)
- **Mezi jedním a druhým deštěm** 2010 Stará synagoga, Plzeň, Roman Kníže (přednes), bratři Cábové a Václav Greif (posvátné bubny batá), taneční skupina NoTa
- **Pád Ikarův, pád Davidův** 2011 Kulturní kavárna Jabloň, Plzeň, Roman Kníže (přednes), Eva Willigová (přednes), Ivo Hucl (foukací harmonika)
- **Slovoslet** 2013 fara Holostřevy, Roman Kníže (přednes, zvonec), Petra Bernhardtová (flétna)
- **Jen pro nás** 2014 SSUPŠ Zámeček, Křimice, Roman Kníže (přednes), Eva Willigová (přednes), František Kučera (trubka), Ivo Hucl (foukací harmonika)

Příloha č. 3: Obrazová příloha

1. Roman Kníže na křtu své básnické sbírky „Na pláních bílo“ v roce 2013 Foto: Radovan Kodera.

2. Na snímku zprava básník Roman Kníže a jeho přátelé Jana Domanická a Petr Jindra Foto: Petr Domanický.

R. Kníže

3. Ukázka propagace posledního konaného večera poezie

4. Předání Ceny Bohumila Polana na plzeňské radnici za básnické sbírky Zvolání do mlhy a Insomnia. Autor: DENÍK/Vlastimil Leška.

5. Roman Kníže a Eva Willigová, Hi-Fi klub, Čas jeřabiny – 1988.

6. Divizny v dešti 1996, Stará synagoga v Plzni. Zleva Roman Kníže, Eva Willigová, Vladimír Grulich.

7. Rukáv plný hadů 2000, nádražní hala Jižní předměstí, společně s Evou Willigovou a Ivo Pavelkou.

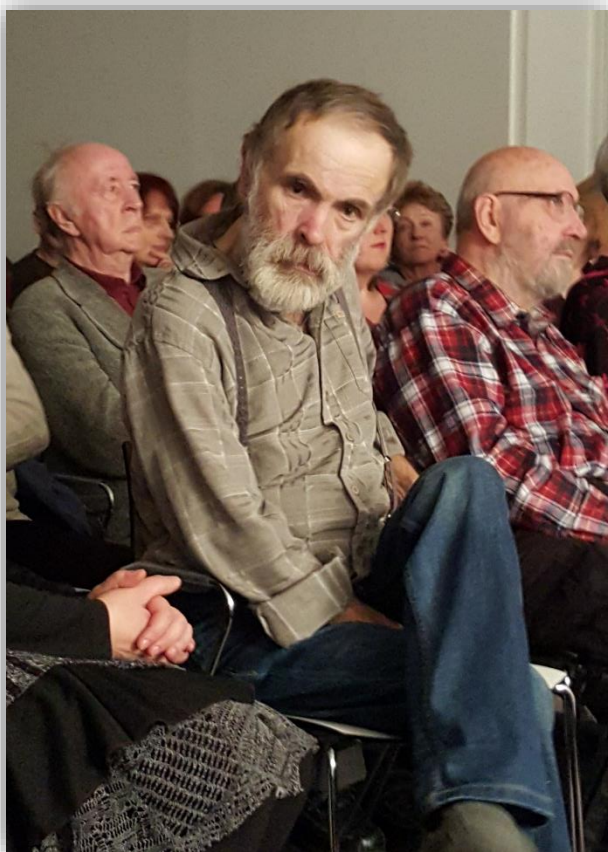

8. Pád Ikarův, pád Davidův, 2011, Kulturní kavárna Jabloň, Plzeň, s Evou Willigovou.

9. 2010 - Studijní a vědecká knihovna města Plzně.

10. Při křtu sbírky *Hořce prší*, 22. 3. 2016, Galerie 13, Plzeň, Foto: Robert Janda.

11. Vydání poslední sbírky poezie s názvem *Hořce prší* (původně plánované na léto tohoto roku) se naštěstí podařilo ještě za autorova

